

METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM V PREŠOVE

Zborník prác z odbornej konferencie

ZIMNÁ KALOKAGATIA 2007

(„Kalokagatia je ešte aj dnes pre mládež ideál...“)

**14. 02. 2007
MLYNKY – BIELE VODY
Slovenská republika**

Odborná konferencia sa uskutočnila ako sprievodné podujatie

**ZIMNEJ KALOKAGATIE 2007
14. 02. – 16. 02. 2007
Vyhlasovateľ:
Ministerstvo školstva Slovenskej republiky,
Slovenská asociácia športu na školách,
Slovenský olympijský výbor**

Organizátori :

Kalokagatia Spišská Nová Ves, Obec Smižany, Školský úrad Smižany,
Metodicko - pedagogické centrum Prešov, Obec Mlynky, STEZ Spišská Nová Ves,
Košícký samosprávny kraj, Krajský školský úrad Košice

OBSAH

PRÍHOVOR K ÚČASTNÍKOM ODBORNEJ KONFERENCIE PaedDr. Ivan Pavlov, PhD., Metodicko-pedagogické centrum Prešov.....	5
KALOKAGATIA – STAROVEKÝ IDEÁL A NOVOVEKÁ REALITA Prof. PhDr. Ján Grexa, PhD., Slovenská olympijská akadémia.....	7
VZDELÁVANIE ŠPORTOM (alebo citius, altius, fortius) PhDr. Ľubomír Pajtinka, Štátny pedagogický ústav, Bratislava.....	17
VÝZNAM A MIESTO ŠPORTU PRE VŠETKÝCH NA JEDNOTLIVÝCH STUPŇOCH ŠKÔL Prof. PaedDr. Ján Junger, PhD., Fakulta športu PU v Prešove.....	21
VEDOMOSTNÉ SÚŤAŽE O OLYMPIZME V RÁMCI SLOVENSKEJ OLYMPIJSKEJ AKADEMIE doc. PaedDr. Viera Bebčáková, PhD., podpredsedníčka SOA.....	38
ŽIAKOV VYCHOVÁVAME V PROSTREDÍ PROTIKLADOV Mgr. Ján SLEZÁK, PhD., Štátny pedagogický ústav, Bratislava.....	40
IDEÁLY KALOKAGATIE V HODNOTOVOM SYSTÉME MLADÝCH ŠPORTOVCOV PhDr. Milan Mikuš, PaedDr. Vincent Lafko, PhD.....	43
KALOKAGATIA – IDEÁL VÝCHOVY A VZDELÁVANIA PhDr. Marcel Nemeč, Fakulta športu PU Prešov.....	53
Z HISTÓRIE ZIMNEJ KALOKAGATIE PaedDr. Dušan Sliva, PaedDr. Eva Skoumalová, Školský úrad Smižany.....	56
PRÍŤAŽLIVÉ FORMY OLYMPIJSKEJ VÝCHOVY Paulína Neveziová, edičná sekcia Slovenskej olympijskej akadémie (SOA) Mgr. Veronika Tirpáková, FTVŠ UK Bratislava, organizačná sekcia SOA....	59
NIEKTORÉ POZNATKY Z GENÉZY NOVODOBÝCH OLYMPIÁD PaedDr. Michal Modrák, Metodicko-pedagogické centrum Prešov.....	63

**KALOKAGATIA A NOHEJBAL AKO ŠPORT A KULTÚRNE
DEDIČSTVO ZÁROVEŇ V POETICKOM FILMOVOM DOKUMENTE
NOHEJBAL (...)LYMPIJSKÝ**

Ing. Ivan Matia, Kacjaryna Čarnuševič, Miloslav Hlavsa,

Tvorivý štáb filmového dokumentu Nohejbal..... 68

ZÁVERY A ODPORÚČANIA Z ODBORNEJ KONFERENCIE..... 72

Príhovor k účastníkom odbornej konferencie

Vážené kolegyně, vážení kolegovia!

Metodicko-pedagogické centrum v Prešove s poctou prijalo ponuku participovať na takom významnom podujatí pre deti a mládež, akým je Zimná kalokagatia 2007. Na tejto odbornej konferencii sa stretávajú telovýchovní pedagógovia všetkých typov škôl nielen z východoslovenského regiónu, ale aj z Bratislavy, Trnavy. Jej význam podčiarkuje skutočnosť, že na organizácii a priebehu sa spolupodieľa Ministerstvo školstva SR, Štátny pedagogický ústav v Bratislave, Slovenská asociácia športu na školách, Fakulta športu Prešovskej univerzity v Prešove a Slovenský olympijský výbor.

Bohatá je obsahová náplň konferencie, zameraná na riešenie olympijskej výchovy v školách, na chápanie Olympizmu ako životnej filozofie, spájajúcej vyváženosť telesnej zdatnosti, vôle a ducha. Konferencia sleduje problematiku zapojenia športu do služieb harmonického rozvoja človeka, za účelom ochrany ľudskej dôstojnosti.

Pri tejto príležitosti je nám cťou, privítať Ing. Antona Novosáda, povereného riadením odboru športu MŠ SR, PhDr. Františka Chmelára, predsedu SOV, PhDr. Ľubomíra Pajtinku, riaditeľa Štátneho pedagogického ústavu v Bratislave a prof. PhDr. Jána Grexu, PhD., predsedu Slovenskej olympijskej akadémie a Dr. Antona Javorka, čestného predsedu Slovenskej asociácie športu na školách. Zvlášť chceme poďakovať všetkým aktívnym účastníkom, ktorí vystúpia s príspevkami, čím prispejú k riešeniu nastolených otázok.

Vďaka patrí všetkým kolegyniam a kolegom, ktorí sa podieľali na organizácii Zimnej kalokagatie 2007 a ktorí pripravovali a vedú svojich zverencov na tomto vrcholovom športovom podujatí. Nech tréneri, telovýchovní, výtvarní a hudobní pedagógovia ich mladí zverenci naplnia svojimi činmi cieľ konferencie, ktorým je podľa základného princípu č. 6 Olympijskej charty prispieť k budovaniu mierového a lepšieho sveta výchovou mládeže prostredníctvom športu, vykonávanom bez akejkoľvek diskriminácie a v olympijskom duchu, vyžadujúcom vzájomné porozumenie, ducha priateľstva, solidaritu a fair play.

**PaedDr. Ivan Pavlov, PhD.
riaditeľ MPC v Prešove**

Kalokagatia – staroveký ideál a novoveká realita

Prof. PhDr. Ján Grexa, PhD.
Slovenská olympijská akadémia

Ideálny alebo zidealizovaný ideál?

Ako je dostatočne známe, pod pojmom ideál rozumieme vzor, vysoký cieľ, dokonalého predstaviteľa. Ideálny vzor je teda jav dokonalý, nedosiahnuteľný, prípadne neskutočný, vysnený. Podobne idealizácia znamená nielen vytváranie pojmov a abstrakcií, ale je aj predstava, popis niečoho v lepšom svetle, než je v skutočnosti. Všetky tieto nuansy sa vzťahujú aj na ideál kalokagatie.

Rovnako je dostatočne známe, že starogrécky ideál kalokagatie postuloval harmóniu telesnej a duševnej krásy, súlad telesnej a duševnej dokonalosti, krásy a dobra, bol to etický i estetický ideál. Kalos znamená krásny a (kai) agatos dobrý, šľachetný, milý. Pod duševnou krásou nerozumeli ani tak vzdelanosť, ako ušľachtilosť, vysokú mieru mravnosti.

A do tretice je dostatočne známe, že ideál kalokagatie mal výraznú prezentáciu na starovekých olympijských hrách a že počas týchto hier sa uplatňoval ďalší ideál, ideál mieru - ekecheirie. Posvätný mier trval nielen počas hier, ale celý mesiac, hoci okolité krajiny žili v krvavých kúpeľoch.

Asi ťažko vymyslieť lepšie ideály, než tieto, ktoré nám zanechali starovekí Gréci. Už dávno sa vie, prečo práve oni. Kalokagatický ideál si Gréci ako jediný staroveký národ sformulovali preto, že šport zohrával v ich živote dôležitú úlohu. Hoci šport nevymysleli, veď nemali preň ani adekvátny výraz, umne nadviazali na športové poznatky iných vtedajších národov. Gréci tieto rôzne športy nielen rozmnožili, ale aj systematicky spracovali a teoreticky zovšeobecni.

Na rozdiel od iných starovekých národov Gréci vynikali túžbou po manifestácii telesnej zdatnosti a obratnosti, spojenej so súťaživosťou. Súťaživosť a zvyšovanie výkonnosti boli prejavom ich životného štýlu. Súťaživosť zároveň fixovala rovnosť slobodných občanov. Nie je náhodou, že Gréci prispeli do rozvoja športu dvoma disciplínami, kde dominovala súťaživosť - pretekmi v behu a na vozoch ťahaných koňmi. Staršie disciplíny, ako napríklad premety na býkoch sú skôr exhibíciou, box a zápasenie majú pôvod v rivalite súperov či nepriateľov, ale ako píše Zamarovský, "skutočné súťaženie športového charakteru, kde ide od počiatku iba o víťazstvo a s ním spojenú slávu, sa začína až týmito pretekmi".

Šport bol spočiatku záležitosťou miestnych kráľov a aristokracie, ktorí mali voľný čas a energiu, aby sa mohli venovať činnostiam pre vlastné potešenie. No postupne nachádzal šport domovské právo aj v živote prostých slobodných ľudí.

Súviselo to s neustálymi vojnami a potrebou bojového výcviku, prípadne s pracovným životom.

Pojem slobodný občan sme nespomenuli náhodne. Práve tu sme pri základnom predpoklade sformovania ideálu kalokagatie, kanonizovaného pre všetkých slobodných občanov gréckych mestských štátov. Osobná a politická sloboda občanov (teda neotrokov) bol jav v iných otrokárskych štátoch nevidaný. Slobodní ľudia považovali za svoje právo spolurozhodovať o veciach vlastnej obce. S týmto právom sa snúbila aj povinnosť bojovať za záujmy obce. Svoje blaho spájali s blahom štátu, ctižiadosťou bolo vynikať nad iných.

S pribúdaním otrockej práce pribúdala aj chudobnejším občanom voľný čas Gréci vedeli, ako s ním užitočne naložiť. Viac ako na konzumnom štýle života im záležalo na voľnom čase (scholé), ktorý považovali za prvý predpoklad pre vyššiu činnosť človeka. Po celodennej práci sa zabávali slávnosťami, hrou či cvičením v gymnáziách.

Princíp kalokagatie začlenili aj do výchovno-vzdelávacieho systému. Mládež bola vychovávaná a vzdelávaná gymnicky (telesné a branné cvičenia, atletické disciplíny, úpoly, športové hry), múzicky (všetky druhy umenia) a gramaticky (písanie, čítanie, recitácia, aritmetika). Možno povedať, že šport sa stal základom vzdelávacieho systému a nie div, že vzdelávacie ústavy - gymnáziá boli do 4. stor. pred n. l. viac komplexným športovým zariadením než školou v bežnom slova zmysle. Ale v gymnáziách trávili veľkú časť voľného času aj dospelí, lebo tieto zariadenia slúžili bezplatne všetkým. Cvičeniam sa vyhýbali len ľudia telesne či duševne nespôsobilí, resp. odmietajúci sa podieľať na verejnom živote, ktorých nazývali idiotas.

Spomedzi slávností a hier starých Grékov boli najslávnejšie olympijské hry. Konali sa v Elide, ich počiatok siaha do 13. st. pred n. l., v pravidelnom štvorročnom cykle sa konali od roku 776 pred n. l. do roku 393 n. l., kedy ich ako slávnosti pohanského kultu zakázal cisár Theodosius I. Spočiatku mohli na hrách v Olympii súťažiť iba slobodní Gréci (ženy nemohli súťažiť), ale postupne hry prerástli pôvodný grécky rámec a dodnes so svojimi ideálmi patria, podobne ako ostatné vymoženosti Grékov, všetkým národom. Novovek tieto antické ideály, preverené vekmi, znovu objavil a snaží sa ich zakódovať do svojich génov. Veď olympijské slávnosti ako najväčšia kultúrna a spoločenská udalosť gréckeho sveta sa v priebehu 1169 rokov konali 393 - krát!

Novoveký olympizmus nadväzuje na tieto princípy a dopĺňa ich novovekým princípom fair play. Podľa Kódexu športovej etiky (Rada Európy 1993) je fair play „... oveľa viac než iba hrou podľa pravidiel ... zahrňuje i priateľstvo, rešpektovanie druhých športovcov... elimináciu podvádzania, používania nedovolených prostriedkov, doping, násilia (fyzického i slovného), vykorisťovania, nerovnosti podmienok, nadmernej komercializácie a korupcie.“ Tento trojideál smeruje k

dreni človečenstva - k sebazdokonaľovaniu harmonického človeka a cez neho ku konštruovaniu harmonickej a tolerantnej mierovej spoločnosti. Sleduje všestranný rozvoj jednotlivcov i budovanie mierového sveta.

Podme teraz od adorácie k žalospevu a položme si otázky: je v dnešných, úplne iných podmienkach ideál kalokagatie dosiahnuteľný a uskutočniteľný? A neidealizujeme si samotnú kalokagatiu, nelíčiame si ju v krajšom svetle než v skutočnosti bola? Vari možno hovoriť o telesnej kráse v prípade zmasakrovaných starogréckych boxerov či pankratistov, keďže v týchto krvavých súbojoch sa bojovalo až do zneschopenia ba aj smrti súpera? Postuloval sa ideál kalokagatie po celé vyše tisícročie starogréckych dejín a vo všetkých mestských štátoch? Alebo sa vzťahoval len na obdobie klasicizmu a zopár najvyspelejších „polis“ na čele s Aténami? A naozaj tento ideál akceptoval každý slobodný Grék?

Idealizácia naozaj nie je na mieste, lebo vidíme, že aj v samotnej Olympii sa kalokagatický vzorec postupne rozkladal. Spočiatku boli súťaže pre všetkých slobodných Grékov, postupne si však čoraz náročnejšiu a nákladnejšiu športovú činnosť mohli dovoliť iba bohatí, alebo takí, čo dúfali, že z budúcich výhier splatia náklady na systematickú prípravu. Popri oslavných ódach na Olympiu, jej hry a hrdinov existovali aj kritické ohlasy na šport. Neboli ojedinelé a pochádzali z úst významných filozofov, vedcov, umelcov a vojvodcov. Aristoteles sa vo svojej Politike zmieňuje o nesprávnosti jednostrannej výchovy mládeže v atlétov. Olympijské hry najmä vo svojej poslednej, grécko-rímskej etape už boli iba súťažami "profesionálov", kde nad duchovnou stránkou jednostranne dominovala telesná zložka, kde sa očividne strácal súlad a vyváženosť, kde surovosť dostávala čoraz väčší priestor na úkor krásy a estetickosti. Hry takpovediac strácali agatos – duchovný rozmer a gymnáziá zase naopak. Už od 4. stor. pred n. l. začali strácať športový význam a stávali sa klasickými vzdelávacími ústavmi, stále viac základom jednotlivých filozofických škôl, čo bol krok k odtrhaniu telesného od intelektuálneho.

Športové pre a proti

Oprávnené otázky vyvoláva súvstažnosť pojmu kalokagatie s realitou súčasného športu. Umožňuje nám optika kalokagathie vyrovnáť sa s takými negatívnymi javmi ako sú elitárska výlučnosť, agresívnosť športovcov i divákov, bezpodmienečná diktatúra úspechu, úzka špecializácia, profesionalizácia, doping, výsledkové manipulácie či korupcia? Nebolo by účelnejšie vytvoriť nový súčasný ideál a neoperovať pojmom kalokagatia? A ak sa bez tohto pojmu nezaobídeme, ako po novom porozumieť slovám kalos a aghatos ?

Budme realisti. Tak ako sa v živote spoločnosti nepresadili humanitné ideály vo všetkých oblastiach a v kontinuite, ani šport neplnil automaticky iba pozitívne poslanie. Jednoducho doba, kde by politická, hospodárska

a náboženská štruktúra spoločnosti dovoľovala, aby človek človeku nebol vlkom, dosiaľ nebola.

Vzájomné väzby športu a spoločnosti sú všeobecne známe. Spoločnosť ovplyvňuje šport, ktorý je závislý od jej kultúrneho a hodnotového systému. Je úzko spätý s ekonomickým, politickým, sociálnym a kultúrnym vývojom spoločnosti. Avšak nielen spoločnosť vytvára podmienky pre rozvoj športu, ale šport spätne ovplyvňuje spoločnosť, prinajmenšom ako jeden z významných prostriedkov socializácie a integrácie spoločnosti.

Na jednej strane je aktívny i divácky šport v postindustriálnej globálnej spoločnosti dôležitou súčasťou moderného spôsobu života, na druhej strane je stále silnejšie vtáhaný do sféry zábavy masovej kultúry a stáva sa ekonomicky výnosnou oblasťou globálnej i národnej ekonomiky. Dodajme, že už nielen vrcholový šport, ale aj telesné cvičenia a rekreácia sa stávajú tovarom. V takýchto podmienkach je étos športu vystavený novým nebezpečným tlakom. Negatívne etické normy sa veľmi výrazne uplatňujú najmä vo vrcholovom a profesionálnom športe, vrátane diváckeho športu. V prípade športových supermanov často nejde o rozvoj človeka prostredníctvom fyzického zdokonaľovania, ale o jeho redukciu na vysoko výkonný športový automat, kedy šport ako nástroj rozvoja človeka mení človeka na svoj nástroj. Z vnútornej vybavenosti takéhoto ľudského stoja mizne znášateľnosť a tolerancia. Zostávajú len pahodnoty, ktoré majú presah na divákov i športových nasledovníkov: agresivita, bezohľadnosť, vulgárnosť, xenofóbia, nacionalizmus.

Zhrnuté a podčiarknuté: šport ovládli také „hodnotové“ priority, ktoré napríklad filozofia nie je ochotná akceptovať. Napríklad sociálny filozof a kultúrny historik T. L. W. Adorno tvrdí, že šport vracia telo k stroju a preto patrí do ríše neslobody. Šport je podľa neho obyčaj a ideál barbarskej doby, teda doby násillia, útlaku a koristníctva. Charakterizuje ho hrubosť, násillie a agresivita, preto je falošnou aktivitou, kanalizáciou energie, investíciou nezmyselnej činnosti s podvodnými znakmi vážnosti a významnosti. Podobne filozof T. Veblen chápe šport ako pozostatok života aristokratických vrstiev, disponujúcich množstvom voľného času, ktorého využitie sa snažili povýšiť na ústrednú hodnotu života. Tento štýl glorifikuje vojnu a prípravu na vojnu, súperenie a zisk koristi. Moderný šport je pokračovaním barbarských lúpežných čias a naďalej ho charakterizuje krutosť a bezohľadnosť. Zrejme najviac sa filozofickým otázkam športu a etiky v športe venoval J. Huizinga vo svojom známom diele Homo ludens. Šport považuje za významný kompenzačný jav, ktorý dostatočne nahradil stratu herných foriem v živote spoločnosti a ktorý ako spoločenská funkcia stále rozširuje svoj význam v súžití ľudského spoločenstva. Lenže podľa neho sa šport od poslednej štvrtiny 19. storočia vyvíja tým smerom, že hra sa chápe stále vážnejšie. Nie je už hrou, ale nestáva sa ani vážnou záležitosťou. A vyslovuje tvrdý názor - v živote spoločnosti

zaujímá šport miesto vedľa vlastného kultúrneho procesu, ktorý sa vyvíja mimo športu: "Ani olympiády, ani silne propagované medzinárodné stretnutia nemôžu pozdvihnúť šport k tomu, aby sa stal kultúrne tvorivou činnosťou.

Nech je akokoľvek významný pre účastníkov i divákov, zostáva neplodnou funkciou, v ktorej starý herný faktor z veľkej časti odumrel. Toto poňatie je priamo protichodné bežnej verejnej mienke, ktorá označuje šport v našej kultúre za herný prvok najvyššieho stupňa. Tým šport v žiadnom prípade nie je, lebo práve najlepšiu časť svojej hernej náplne stratil".

Sociológia, konkrétne predstavitelia teórie sociálneho konfliktu interpretujú divácky atraktívny a mediáne príťažlivý vrcholový šport ako nástroj bohatnutia jedných a vykorisťovania druhých, vrátane samotných športovcov. Diváci sú odpútavaní od reality a riešenia reálnych potrieb spoločnosti. Iné sociologické názory tvrdia, že šport nemá v prípade agresie katarznú funkciu, ale naopak, agresivitu akceleruje, lebo tá zákonite vyplýva či už z neľútostného súperenia, alebo z frustrácie neúspechu.

Dejiny našťastie dokazujú, že šport mal od svojho prvopočiatku zakódované aj kladné funkcie morálne hodnoty, ktoré je hodno rozvíjať. Športová súťaž je pre španielskeho filozofa J. Ortega-y-Gasset východiskovým bodom jeho filozofie kultúry, zdrojom tvorivosti a kultúra podľa neho nie je dcérou práce, ale dcérou športu. Funkcionalistická sociológia oceňuje význam športu ako prostriedku socializácie a upevňovania medziľudských vzťahov, pozitívne hodnotí výkonnostný šport s jeho snahou o dosahovanie stále vyšších výkonov. To je totiž typický znak liberálnej výkonovej spoločnosti a prináša aspekty pozitívnej motivácie a seberealizácie. Protagonisti alternatívnej sociológie kladne hodnotia skutočnosť, že šport upevňuje medziľudské vzťahy, umožňuje prekonávanie sociálnych, rasových, náboženských a názorových predsudkov.

Pri správnom usmerňovaní a rešpektovaní zásad fair play však dokáže aktívny i divácky šport stavať proti výlučnosti priateľstvo a družnosť, proti špecializácii všestrannosť a kompenzáciu jednostrannosti, proti púhej profesionalizácii perfekcionalizmus a radosť zo sebaaprekonávania pri rešpektovaní súperov, proti dopingu, výsledkovej manipulácii a korupcii čestné športové zápolenie, proti nacionalizmu humánnym internacionalizmus.

Na úrovni jednotlivca šport dostáva ľudí do rozsiahlej škály emocionality, súťaživosti, postulovania hodnôt. Oplyvňuje postoje k životu, produktivite, efektivite, správaniu, sebaregulovaniu, môže byť vitálnym zdrojom seberealizácie, profesionalizácie, náplňou celého života a životnej existencie. Šport upevňuje človeku zdravie, poskytuje mu napätie, radosť, relaxáciu, uspokojenie i družnosť. Zároveň mu pomáha predlžovať aktívny život, stavať si normy, úlohy a ciele. Formuje sa ako inštrument upevňovania identity jednotlivca, ako spôsob

sebarealizácie a radostného prežívania fyzickej aktivity, ako plnohodnotná alternatíva k pasívnemu, nezdravému či asocálnemu spôsobu života.

Na úrovni spoločnosti má šport presah do širokého diapazónu spoločenského života - veľkej i komunálnej politiky, ekonomiky, kultúry, zdravotníctva, výchovy. Ovplyvňuje sociálne vyrovnávanie, vzdelanie, výchovu, medzinárodné vzťahy, boj za mier. Radí sa k masovej kultúre alebo ku kultúre voľného času, ovplyvňuje kultúru života - televízne programy, zábavu, módné trendy alebo hygienu.

Otázky nad budúcnosťou športu a olympizmu

Význam a úlohy športu budú v súčasnej postindustriálnej spoločnosti narastať. Táto spoločnosť je charakterizovaná ako spoločnosť služieb, spoločnosť terciálneho sektoru, resp. spoločnosť informácií, orientujúcej sa na aj na výkon, ktorý je podstatou športu. Permanentne rastúci podiel duševnej práce, skracovanie pracovného času a potreba jeho kultivácie si bude vyžadovať telesnú kompenzáciu, pre ktorú je šport ako stvorený. Šancu úspešne prežiť bude mať len spoločnosť, ktorú budú tvoriť fyzicky a psychicky zdatní jednotlivci. Podľa ekonóma Jeana-Baptistu de Foucoulda nebude cieľom spoločnosti hospodárska prosperita: tá bude len prostriedkom na dosiahnutie cieľa, ktorým je rozvoj osobnosti, podmienený využívaním voľného času, podobne ako to bolo v prípade scholé u starovekých Grékov. Ďalším symptómom novej doby bude nevyhnutná a neustála profesijná rekvalifikácia. Rastúce nároky na šírku poznatkov i profesnú flexibilitu si budú vyžadovať fyzicky zdatného a kreatívneho človeka.

O prednostiach a význame športu i olympizmu sa už povedalo a popísalo hodne. Je neodškriepiteľným faktom, že myšlienky olympizmu dali športu väčší humánny a kultúrno-výchovný zmysel, prispeli k demokratizácii sveta, k vyplneniu voľného času zmysluplnou zábavou, stali sa nástrojom rozvoja telesného i duševného zdravia. Olympijské hry viedli k rozvoju športového priemyslu, akcelerovali rast športových odvetví, tréningových metód a športových vied, medzinárodných kontaktov. Napriek všetkým existujúcim rizikám možno povedať, že aj keď sa plne nepodarilo naplniť olympijské ideály, novoveké olympijské hry sa stali trvalou a neodmysliteľnou súčasťou športového a kultúrneho života celého sveta.

Olympijské hnutie a jeho hry sa však musia boriť s nemalými problémami. Dnešná postmoderná doba prináša nové úskalía - relativizáciu tradičných hodnôt, jednostranný pragmatizmus, ekologické ohrozenie, rast deficitu pohybu, konzumný životný štýl, drogy, terorizmus a násilie. Kríza hodnôt nachádza pochopiteľne odraz v športe a v jeho olympijských súradniciach. Prejavuje sa v podobe nárastu agresivity, ignorovania zásad fair play, v neadekvátnom kulte športových hviezd,

ktoré nie vždy konajú férovo. Prejavuje sa v inštrumentálnom postoji k telu a ohrozovaniu zdravia, v znižovaní vekovej hranice vo vrcholovom športe. Ďalší novovekí barbari sa volajú diskriminácia, fanatizmus, neznášanlivosť, ale aj neúmerná komercializácia či gigantizmus olympijských hier. Mnohí napadajú hnutie aj znútra, ako jeho členovia, či už otvorene alebo nepriamo a nevedomky.

Absentuje koncepcia modernej podoby kalokagatie a jej účinného pôsobenia na rozporné tendencie globalizujúceho storočia, na ktoré svetový olympizmus nevie vždy adekvátne reagovať. Olympijské hnutie má svoje vlastné, v prvom rade športové ciele. No taká vplyvná inštitúcia ako MOV by mala vykazovať aj patričný podiel zodpovednosti za harmonickejší rozvoj planéty. Prvým počínom k náprave by mohlo byť zorganizovanie olympijského kongresu, ktorý by skonkretizoval požiadavku modernej koncepcie kalokagatie a jej celosvetového výchovného pôsobenia.

Pred olympijským hnutím teda stoja nové úlohy a výzvy: nutnosť prehodnotiť pojmy šport, výkon, usporiadať hierarchiu cieľov a úloh športu. Športový výkon treba chápať nie ako prostriedok na zhrňanie medailí, bodov, gólov a sekúnd, ale ako nástroj kultivácie človeka, ako výsledok dlhodobého procesu telesného a duševného rozvoja, ako radostné prežívanie.

Pri cieľavedomom úsilí môžu olympijské hry zostať najvýznamnejším svetovým festivalom športu, kultúry, umenia, mieru a priateľstva. Stále je reálna šanca zachovať hrám špecifickosť duchovného obsahu, hlbšieho prepojenia na výchovu, kultúru, humanizmus, internacionalizmus a univerzalizmus. Olympijská interpretácia športu zostáva aktuálna a zmysluplná, jej formy a prostriedky však treba hľadať a aktualizovať. Ako povedal samotný P. de Coubertin, budúcnosť olympizmu a olympijských hier je v našich rukách: „V modernom svete, ktorý je plný možností pre silných, ale ktorému súčasne hrozí aj úpadková slabosť, sa olympijská myšlienka môže stať školou ušľachtileho zmýšľania a morálnej čistoty, vytrvalosti a psychickej energie. Avšak pod podmienkou, že pojem cti a športovej nezištnosti budete neustále povznášať na rovnakú výšku ako svoje fyzické nadšenie. Budúcnosť závisí od vás!“

Šance olympijskej výchovy

Z prognóz o trendoch a tendenciách pre 21. storočie je zrejmé, že súčasný morálne zdevastovaný svet potrebuje šport ako prostriedok humanizácie individua i sveta, avšak len za predpokladu, že ide o aktivity, ktoré človeka nielen fyzicky zdokonaľujú, ale aj duchovne zušľachtľujú. A toto je „parketa pre olympijskú výchovu, pre výchovu športom. Je potvrdením pedagogického postulátu Pierra de Coubertina, že správne vedený šport je ideálnym, pretože univerzálnym

výchovným inštrumentom bez takých trecích plôch, aké sú zakódované v svetonázorových, náboženských, politických či nacionálnych dimenziách.

Definícia olympizmu hovorí, že je to životná filozofia, ktorá vyvážene spája telesnú zdatnosť, vôľu a ducha v jeden celok. Splývaním športu s kultúrou a výchovou olympizmus usiluje o utvorenie spôsobu života, založeného na radosť z vynaloženého úsilia, na výchovnej hodnote dobrého príkladu a na rešpektovaní univerzálnych základných etických princípov. Zmyslom olympizmu je zapojiť šport do procesu harmonického rozvoja človeka s cieľom utvoriť mierovú spoločnosť, ktorá zachováva ľudskú dôstojnosť.

Filozofia olympizmu presahuje šport, nevzťahuje iba na vrcholových športovcov, ale na všetkých a na celú dĺžku života. Vzťahuje sa na vytváranie hodnôt spojených s účasťou a spoluprácou, na rozvoj vzdelania, výchovy, sebvýchovy, rozvoj osobnosti a sociálneho života.

Olympijská filozofia povýšila šport na plnohodnotnú súčasť spoločenského života a predstavuje jednotu troch oblastí: športu, výchovy a kultúry, preto jeho ideové piliere predstavuje športová pedagogika a olympijská výchova v duchu olympijských ideálov. Cieľom olympizmu je rozvoj človeka, nie jeho redukcia na športový automat. Olympizmus znamená presah každodennosti - človek nie je len tým, čo je, ale aj tým, čím môže byť. Homo olympicus znamená nielen súťaženie a vavríny, ale vytrvalú cestu, ktorá všestranne zušľachtuje človeka.

V olympijskom hnutí vieme teda čo je olympizmus a jeho princípy, prečo sa ich snažíme implementovať do výchovy človeka a do životnej praxe spoločnosti, najviac problémom nám robí otázka, akými účinnými formami presadzovať olympijské ideály, ako sa vyhnúť formalizmu, mentorovaniu a núde. O tomto úskalí by mali hovoriť koreferáty.

Olympijská výchova, odvolávajúca sa na odkaz starogréckej kalokagatie, sa môže premietnuť do športovej a životnej praxe vôbec len vtedy, keď bude komplexná, zmysluplná a prístupná. Podmienkou efektívnosti je komplexné pôsobenie nielen na mládež, ale na všetkých, teda aj na dospelých, na seniorov, trénerov, funkcionárov. Pôsobiť musia nielen akýsi „olympijskí vychovávateľia“, ale všetci: rodina, škola, športové hnutie, médiá, verejnosť. Olympizmus vyžaduje morálne správanie sa a konanie všetkých aktérov v športovej praxi, v športových organizáciách a v športovej politike. Zásady športovej morálky predpokladajú nielen rešpektovanie pravidiel a rozhodcov, ale aj rešpekt a úctu k partnerovi ako k človeku a osobnosti, garantovanie rovnakých podmienok a šancí pre všetkých zúčastnených, zákaz manipulovania výsledkov, seriózne narábanie s peňažnými čiastkami, zachovávanie dôstojnosti pri víťazstvách i prehrách. Olympijská výchova, výchova športom sa musí stať súčasťou tréningového procesu, aby to nebol len technický nácvik a výcvik, ale ozajstný pedagogický, čiže výchovno-vzdelávací proces.

Výzvy takéhoto druhu považuje racionálny moderný svet postindustriálnej spoločnosti za anachronické prejavy donkichotstva. Lenže história sústavne potvrdzuje, že bez bojov za uskutočňovanie ideálov by vývoj civilizácie prešľapoval na mieste a ľudstvo by bolo zbavované ľudskosti. Boj za uskutočňovanie ideálov je vždy lepší ako idealizovanie skutočnosti. Týka sa to aj olympijských ideálov, aj olympijskej skutočnosti. Tento boj nikdy nemožno definitívne vyhrať, ale tento boj nikdy neslobodno vzdať. Výchova športom a olympijská výchova sami osebe nemôžu napraviť morálne zdevastovaný svet. Ale k jeho náprave môžu prispieť nemalou mierou. Takže ešte raz: budúcnosť závisí aj na nás!

Literatúra:

- COUBERTIN, P.: Olympijské paměti. Praha: Olympia, 1977, ISBN neuvedené
- GREXA, J. et al.: Olympijské hnutie na Slovensku. Bratislava: Q 111, 1996, ISBN 80-85401-56-8
- GREXA, J.: Olympizmus a olympijské hry. Bratislava: Metodické centrum, 2001, ISBN 80-85185-94-6
- GREXA, J. et al.: Olympijská výchova. Bratislava: NŠC, SOV, 2006, ISBN 80-969522-0-X
- GREXA, Ján: Podiel športu na humanizácii jednotlivca a spoločnosti v historickom vývoji. In: Športová humanistika '98. Zborník referátov z vedeckej konferencie "Vedecké a edukatívne problémy rozvoja športovej humanistiky". Bratislava: 1998, ISBN 80-88901-23-5
- GREXA, J.: Olympijská výchova v školách – naivita alebo realita? In: Perspektívy školskej telesnej výchovy a športu pre všetkých v SR. Bratislava: MŠ SR 2001. Pp.39 – 42. ISBN 80-89075-01-0
- GREXA, J.: Aktuálnosť športovej humanistiky a jej transfer do pedagogického procesu. In: Športová humanistika v systéme štúdia športových pedagógov. Zborník referátov z medzinárodnej konferencie. Bratislava: 2003. Pp. 7 – 14. ISBN 80-890-75-19-3
- GREXA, J.: Altruizmus a egoizmus v športe. In: Altruizmus a egoizmus v súčasnej spoločnosti. Bratislava: 2006. Pp. 54 – 62. ISBN 80-89075-29-0
- GREXA, J.: Šport a kvalita života. – historické paralely. In: Sport a kvalita života 2006. Brno: Masarykova univerzita 2006. Pp. 37-38 (elektronická verzia – 7 str.). ISBN 80-210-41-45-5.
- GREXA, J.: Šport a veda v treťom tisícročí. In: Tel. Vých. Šport. Bratislava: 1998, s. 2-4. ISSN 1335-2245
- HODAŇ, B.: Tělesná kultura - sociokulturní fenomén: východiska a vztahy. Olomouc: FTK 2000. ISBN 80-244-0201-7
- HUIZINGA, J.: Homo ludens. Praha: Mladá fronta 1971, ISBN neuvedené

KÖSSL, J. - KROUTIL, F. et al: Malá encyklopedie olympijských her. Praha: Olympia 1981, ISBN neuvedené
LEŠKA, D.: Sociológia športu. Bratislava: ICM Agency 2005, ISBN 80-969268-4-5
NOVOTNÝ, F. Gymnasion : úvahy o řecké kultuře, V Praze: Gustav Voleský, 1922. ISBN neuvedené
OLIVOVÁ, V. Lidé a hry. Historická geneze sportu, Praha: Olympia, 1979. ISBN neuvedené
OLYMPIJSKÁ CHARTA. Bratislava: SOV 1999. ISBN neuvedené
PROCHÁZKA, K.: Olympijská kronika II. 1894 - 1994. Praha: 1994. ISBN 80-85435-28
ŠÍP, K.: Kalokagathia jako užitečný a neužitečný mýtus. Rukopis
ZAMAROVSKÝ, V.: Vzkriesenie Olympie. Bratislava: Perfekt 2001. ISBN 80-8046-139-2

Vzdelávanie športom (alebo citius, altius, fortius)

PhDr. Ľubomír Pajtinka
Štátny pedagogický ústav, Bratislava

Európska komisia vyhlásila rok 2004 za Európsky rok vzdelávania prostredníctvom športu. Podnet k tomuto kroku dala komisia pre školstvo, kultúru a šport na čele s Viviane Redingovou. Rok 2005 vyhlásila OSN za rok športu a telesnej výchovy. Jedným z kľúčových podnetov k týmto krokom bolo konanie olympijských hier v ich kolíske, teda v Aténach, ale aj skutočnosť, že harmonický vývoj človeka, najmä mladých ľudí potrebuje nové impulzy. Ukazuje sa, že kalokagatia sa opäť stáva viac modernou, ako kedykoľvek v minulosti.

Budúcnosť každej spoločnosti stojí a padá na výchove. Dieťa musí byť od útlej mladosti zámerne formované tak z telesnej, ako aj z duševnej stránky, lebo raz ako dospelý človek prevezme na svoje ramená zodpovednosť za riadenie spoločnosti. Cieľom výchovy je rozvoj schopností, osvojenie vedomostí a návykov, získanie skúseností a sformovanie charakteru v súlade s požiadavkami spoločnosti. Predmetom výchovy je kultúrny rozvoj telesných i duševných funkcií človeka tak v rámci jeho socializácie, ako aj seberealizácie. Obidvoje sa uskutočňuje v diferencovanom výchovno-vzdelávacom procese. Harmonizácia sa dotýka súbežne duševného i fyzického rozvoja. Znamená to, že v aktivitách, ktoré škola ponúka svojim žiakom by mali byť činnosti, ktoré napomáhajú rozvoju intelektuálnych i fyzických zručností nevyhnutných pre profesionálnu kariéru i osobný rozvoj budúceho absolventa. Prirodzene, dôležité je taktiež upevňovanie zdravia a fyzického stavu tela.

Faktom je, že šport zo škôl aj na Slovensku značne ustúpil. Podľa našich učebných plánov má žiak I. stupňa základnej školy 3 hodiny telocviku týždenne, na II. stupni dve hodiny, v gymnaziálnom štúdiu 3 hodiny, v SOU a SOŠ dve, resp. jednu vyučovaciu hodinu telocviku za týždeň. Je to dosť alebo málo? Aké miesto má povinná telesná výchova, ale najmä mimoškolské športové aktivity vo výchovnom a vzdelávacom programe iných štátov?

Treba jednoznačne potvrdiť známu pravdu, že šport je najmä silným pozitívnym výchovným fenoménom. Je nesporné, že jedna z najprirodzenejších aktivít mladých ľudí potrebuje aj podporu školy ako jednej z mála inštitúcií, ktorá má k tomu predpoklady, organizačné, personálne i materiálne. Ak chýbajú ďalšie športové aktivity mladých ľudí, chýbajú aj súťaže, súboje športových družstiev medzi školami, krátkodobé i dlhodobé športové súťaže, chýba spolupráca športových klubov a škôl. Chýba najmä masovosť. Lebo na jednej strane sú školy

schopné postaviť športové družstvá, ktoré reprezentujú školy, ale v nich sa obmieňa stále tá istá skupina mladých. Pritom je známe, že až okolo 70 % mladých ľudí sa nevenuje žiadnemu športu, vyše 50 % sa nevenuje žiadnej mimoškolskej záujmovej aktivite. V konečnom dôsledku sa táto situácia podpisuje nielen na katastrofálnom stave duševného zdravia mladých ľudí na Slovensku, ale aj na mnohých slabých výsledkoch našich športovcov na medzinárodnom poli, na tom, že v drvivej väčšine športových disciplín chýbajú naši športovci medzi najlepšími v Európe i vo svete. Lebo chýba silná masová základňa.

Šport je silný fenomén, ktorý súvisí na jednej strane so zdravotným stavom obyvateľstva ale na strane druhej aj morálno – vôľovými vlastnosťami ľudí. Šport jednoznačne patrí ku kultúre národa. Vlastnosti, ktoré v ňom možno získať pomáhajú každému človeku uplatniť sa v hociktovej sfére života. Aj tam je potrebná určitá forma súťaživosti, samostatné rozhodovanie, vôľa i férovosť.

Zo škôl sa šport postupne vytráca najmä v organizovanej forme. Chýbajú športové družstvá, súboje, súperenie, fandanie, športová atmosféra, výchova k hrdosti na svoju školu, obec, mesto, svoj štát. Nemožno uprieť kusisko práce, ktorú vykonala Slovenská asociácia športu na školách a niektoré ďalšie združenia, spolky a kluby, ale to všetko je stále málo. Cez šport sa človek stáva reprezentantom seba, svojej triedy, svojej školy, obce i štátu. Cez šport vyrastajú osobnosti, vyrastajú reprezentanti, vzory pre ďalších mladých. Títo ukazujú modely správania, konania, modely dosahovania úspechu podloženého tvrdým tréningom, pevnou vôľou, vytrvalosťou, maximálnym nasadením.

Šport môže mať aj iný rozmer. Po našich hokejových úspechoch sme si to mohli uvedomiť aj ako národ. Vystihol to kapitán našej hokejovej reprezentácie Miroslav Šatan, ktorý v roku 2002 počas prijatia v Národnej rade Slovenskej republiky v príhovore poslancom povedal: „Hokejisti najkrajším spôsobom preslávili malé Slovensko, urobili mu skvelú reklamu, úžasne zomkli národ a ponúkli mu nevšedné zážitky a radosť.“

Hokej potvrdil návratnosť investícií, no štát by mal urobiť viac pre reprezentantov v kolektívnych a individuálnych športoch, aby sme podobnú radosť prežívali častejšie a nielen v hokeji.

Šport je významným faktorom medzinárodnej prestíže krajín a národov. Výsledky na aténskej olympiáde nás zaradili medzi prvých 30 krajín sveta. Vrcholový, špičkový šport dostáva svojich aktérov do pozície celebrit, spoločenských elít. Tieto stoja v rebríčku spoločenskej úspešnosti pomerne vysoko. Bývajú dobre zabezpečené materiálne, finančne, sú verejne známymi osobnosťami a sú bezo sporu významnými spoločenskými vzormi. Elitu, aj tú športovú, ktorú sprevádza i materiálny a finančný dostatok potrebuje každý štát, každý národ. V športe sa totiž k bohatstvu neprichádza klamstvom, podvodom, nečestnou privatizáciou. Za úspechom, medzinárodnými výsledkami, víťazstvami

sú hodiny driny, litre potu, týždne a mesiace vytrvalosti, teda aktivity, ktoré ukazujú, že úspech neprichádza sám od seba, ale treba oň bojovať, treba doň investovať vlastný čas, energiu a neraz i finančné prostriedky.

Samozrejme, jednotlivé športy sú v rôznej miere dostupné jednotlivým spoločenským skupinám a vrstvám. Mnohé športy, napríklad automobilizmus, lyžovanie, golf a niektoré iné si vyžadujú už na základné vybavenie a prípravu také finančné zdroje, že nízkopríjmové kategórie obyvateľov si ich jednoducho nemôžu dovoliť. Ale je tu celá škála ďalších športov, ktoré si môže dovoliť pestovať drvivá väčšina škôl i jednotlivcov. U značnej časti športov stačí naozaj jednoduché športové oblečenie, jednoduché športoviská, či dokonca len príroda. Rôzne atletické disciplíny – behy, šprinty, športová chôdza, skoky, hod guľou, diskom ale aj loptové hry ako futbal, volejbal, basketbal, hádzaná... nepotrebujú z materiálneho hľadiska až tak veľa. Podobne tenis, stolný tenis, bedminton, cyklistika ale najmä plávanie a ostatné vodné športy sú pri dobrej vôli finančne taktiež zvládnuteľné.

Mimoriadnu pozíciu si v niektorých štátoch udržiava šach, ktorý je dokonca súčasťou obsahu výchovno – vzdelávacej práce škôl (Austrália, Rusko, Maďarsko).

Čo bráni nám, aby mal šport v školách pevné miesto? Najčastejšie sa spomínajú peniaze. Áno, je to aj vec financií – najmä pokiaľ ide o materiálne vybavenie športovým náradím, krytie nákladov na energie za použitie telocvične, údržbu ihriska, či budovy telocvične a plat pedagóga, či trénera, ktorý sa venuje športu chtivým žiakom. Ale je to aj vec chuti, záujmu, chcenia – či škola, jej vedenie, jej pedagógovia hľadajú cestu ako sa to dá urobiť, ako sa to dá realizovať aj vo finančne nedostatočnej situácii. Ale, je to aj vec verejnej podpory.

Faktom je, že šport sa z našich škôl, presnejšie zo značnej väčšiny našich škôl vytráca. Okrem povinných hodín telesnej výchovy nehľadáme dosť intenzívne cesty ďalšieho zapojenia mladých ľudí do pestovania nielen duševnej ale i telesnej časti ich osobnosti. Je to škoda. Samozrejme, je škoda, že celá spoločnosť, ale aj ale aj jednotlivé športové zväzy, odborníci na úradníckych miestach, poslanci zodpovední za rozpočet miest, obcí, ale aj štátu urobili zo športovania popolušku. Na medzinárodných fórach však chceme čarovným prútikom z nej urobiť princeznú. Je rozprávkovým zázrakom že v niektorých prípadoch (Martikán, Moravcová, Kaliská, Gonczi, bratia Hochschornerovci, hokejisti) sa to podarilo. Ale popravde, u väčšiny našich úspešných sa na ich výsledkoch podpísali najmä skúsenosti a pobyt v zahraničí, ktoré aj do ich prípravy investovala. Vďaka aj za to. Ale citius, altius, fortius musí byť oveľa viac heslom každodenného života našich škôl na širokej báze.

Človeku musí byť smutno zo zanedbaných školských športovísk, trávami a burinou zarastených ihrísk, zničených basketbalových košov, hádzanárskych bránok, ale najviac musí byť človeku smutno z opustenosti týchto plôch.

Dopoludnia sa ešte kde – tu na nich odučí vyučovacia hodina (zaujímavé – prečo v lete deti dusíme v telocvičniach) ale popoludní , v sobotu, nedeľu, cez prázdniny sú jednoducho prázdne, nevyužité. V našej výchovno-vzdelávacej sústave v posledných pätnástich rokoch preferujeme intelektuálny rozvoj žiaka. Obsah vzdelávania, učebné plány sú postavené dominantne tak, aby boli vyťažené najmä intelektové aktivity. Financovanie školstva sa taktiež sústredilo najmä na odfinancovanie nákladov na vzdelávaciu činnosť v rámci výučby. Normatívne financovanie kryje náklady na vzdelávací proces, teda na mzdy pedagógov a prevádzkové náklady školy počas vzdelávacieho procesu, ktorý je ohraničený učebnými plánmi. Výchovy sú na vedľajšej koľaji. Napokon, hovoria o tom fakty. Zatiaľ čo na vyučovací proces základná škola dostáva na žiaka vyše 23 tisíc korún, na výchovnú činnosť dostáva na žiaka 80 korún mesačne, teda 800 korún ročne. Tu je veľký priestor na zmenu prístupu našej spoločnosti k mládeži, k jej harmonickému rozvoju a kultivácii.

Šport je najhumánnejšou formou súperenia medzi národmi a štátmi. Namiesto vojnových manévrov, bitiek, strelania, zabíjania najlepší z jednotlivých krajín, súťažia v rôznych športových disciplínach. Olympiáda a šport všeobecne je aj o víťazstvách a prehrách, o sláve a popularite, hrdosti na našich športovcov a oceňovaní kvalít súperov. Je o cestách, ako byť najlepší. Je i významnou formou súperenia medzi jednotlivcami a kolektívami. Učí vyhrávať i prehrávať, učí k fair-play, učí spájaniu síl, vytrvalosti, zodpovednosti, cieľavedomosti, odriekaniu, učí objektivite, schopnosti uznať, že niekto bol lepší, ako ja, že niekto dosiahol lepší výsledok, mal viac natrénované, dosiahol lepší výkon.

Kalokagatia v starom Grécku bola ideálom harmonicky, fyzicky a duševne, ale hlavne mravne kultivovanej osobnosti. Išlo o snahu zosúladiť krásu a dobro tak, aby sa približovali starogréckemu ideálu dokonalosti. Dnes potrebuje tiež dokonalosť ako ideál ku ktorému má smerovať naše snaženie. Ideál, ktorý sa musí premietiť do obsahu vzdelávania, do všetkých aktivít, ktoré na poli kultivácie, výchovy a vzdelávania robí rodina, škola, spoločnosť.

Význam a miesto športu pre všetkých na jednotlivých stupňoch škôl

prof. PaedDr. Ján Junger, PhD.,

Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta športu, Slovenská republika

Šport pre všetkých, aj napriek svojej dlhoročnej histórii, predstavoval mnohé desaťročia jeden z najmenej vyhranených a tým pádom aj málo používaných pojmov telovýchovnej a športovej reality.

Za tvorcu vlastného termínu **šport pre všetkých** sa považuje zakladateľ novodobých olympijských hier barón Pierre de Coubertin. Použil ho v roku 1900, aby bližšie definoval rozdiel medzi jednotlivými druhmi telovýchovnej aktivity. Coubertin bol presvedčený, že šport nemá byť záležitosťou iba vybraných skupín – elit. Okrem iného povedal: „Šport nie je žiadnou luxusnou zábavou, činnosťou pre pár zámožných jedincov ani formou, ako svalmi kompenzovať duševnú prácu (tu môžeme dnes pripustiť Coubertinov omyl, ale z pohľadu vtedajšieho spôsobu života išlo o stanovisko bezpochyby správne). Dáva každému mužovi, žene či dieťaťu príležitosť na zdokonalenie, nehladiac na ich profesiu alebo miesto na svete. Je prirodzenou súčasťou všetkých rovnako, v rovnakej miere a nemôže byť ničím nahradený“ (BASU, 1988,s.19).

Telovýchovné aktivity rozdelil na:

- šport pre všetkých,
- pretekársky šport,
- elitný šport.

K frekventovanejšiemu používaniu termínu šport pre všetkých dochádza až v posledných desaťročiach 20. storočia. Stáva sa tak v dôsledku viacerých aspektov, ktoré z hľadiska pôsobenia na človeka môžeme v zásade rozdeliť do dvoch skupín.

Prvú skupinu činiteľov tvoria tie, ktoré majú charakter **potrieb človeka**, vyplývajúcich zo zmien v spôsobe jeho života:

- ✓ odstránenie nerovnováhy medzi telesným a duševným zaťažením,
- ✓ znižujúca sa úroveň telesnej zdatnosti a pohybovej výkonnosti,
- ✓ zvyšujúci sa význam telovýchovnej aktivity pri upevňovaní aktívneho zdravia, zvyšovania pracovnej výkonnosti,
- ✓ šport pre všetkých ako aktivita voľného času, rekreácie a aktívneho odpočinku.

Druhú skupinu predstavujú činitele, ktoré vyplývajú už z konkrétnej **reakcie** spoločnosti na predtým uvedené potreby individua.

Z medzinárodného hľadiska ide o:

- ✓ aktivity Rady Európy a UNESCO, najmä pri tvorbe základných dokumentov a programov.. Zo strategických dokumentov patrí významné miesto odporúčaniam Výboru ministrov Rady Európy (1975), Charta športu pre všetkých (1975), Medzinárodná Charta telesnej výchovy a športu (1978), Európska charta športu pre všetkých – zdravotne oslabených (1987), Európska Charta o športe (1992) a iné, z ktorých vyplýva, že telesná výchova a šport je základným právom všetkých národov na Zemi.
 - ✓ aktivity Medzinárodného olympijského výboru, najmä v období, kedy na jeho čele stál J.A. Samaranch, vyúsťujúce vo vytvorení komisie MOV pre Šport pre všetkých
 - ✓ aktivity Európskej únie (EU), Európskej konfederácie Šport pre zdravie (CESS), Európskej konfederácie o športe (ESC), TAFISA – Európska akadémia športu pre všetkých a ďalších
 - ✓ činnosť Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO), ktorej jeden z najnovších programov „Zdravie 21 – Zdravie pre všetkých v 21 storočí“, ktorý bol vyhlásený v roku 1998 na 51. zasadnutí WHO. Pre európsky región bol vytýčený hlavný cieľ dosiahnuť plný zdravotný potenciál, plné zdravie pre všetkých. Táto úloha má dve základné línie:
 - rozvoj a ochrana ľudského zdravia
 - redukcia rozvoja hlavných chorôb a zranení a zmierňovanie utrpenia, ktoré spôsobujú tieto poruchy
- Z etického pohľadu sa rešpektujú 3 hlavné princípy.
- zdravie ako základné ľudské právo a predpoklad kvality života
 - právo na zdravie, na ochranu, posilňovanie a zlepšovanie zdravia pre všetkých obyvateľov vo všetkých krajinách
 - podpora účasti jednotlivcov, skupín, inštitúcií a komunít v súvislosti s rozvojom zdravia.
- ✓ organizácia medzinárodných kongresov, konferencií a seminárov zameraných na riešenie problematiky športu pre všetkých. Medzi najvýznamnejšie patria svetové kongresy športu pre všetkých, ktorých hlavným usporiadateľom je Medzinárodný olympijský výbor.

Na **národnej úrovni** sa na zvyšovaní významu a frekvencii termínu šport pre všetkých v podmienkach **Slovenskej republiky** podieľajú najmä tieto aspekty:

a) štátna sféra

- ✓ činnosť odboru športu pre všetkých Sekcie športu, detí a mládeže MŠ SR (v súčasnosti Sekcie štátnej starostlivosti o šport)
- ✓ zákon NR SR č. 288/1997 Z. z. o telesnej kultúre...
- ✓ Národný program rozvoja športu schválený uznesením Vlády SR č. 838 zo dňa 5. 9. 2001
- ✓ Národný program podpory zdravia schválený uznesením SNR č. 245 zo dňa 30.1.1992. K jeho prvej aktualizácii došlo v roku 1995. Za základné priority NPPZ boli stanovené:
 - zvýšenie pohybovej aktivity
 - ozdravenie výživy
 - podpora nefajčenia
 - prevencia drogových závislostí
 - výchova k partnerstvu, rodičovstvu, manželstvu a prevencia chorôb prenášaných pohlavným stykom vrátane HIV AIDS
 - znižovanie zvýšeného arteriálneho tlaku krvi
- ✓ zákon č. 83/1990 o združovaní občanov
- ✓ zákon SNR č. 315/1992 Z.z. o Verejných telovýchovných a športových podujatiach
- ✓ zákon č. 221/1996 Z. z. o územnom a správnom usporiadaní SR
- ✓ zákon č. 222/1996 Z. z. organizácii štátnej správy

b) spolková oblasť

- ✓ nárast telovýchovných a športových organizácií podporujúcich, organizujúcich a zabezpečujúcich rekreačnú telesnú výchovu, rekreačný šport a turistiku (Asociácia športu pre všetkých SZTK – predtým ATTA , Komisia športu pre všetkých pri SOV, obnovenie činnosti občianskych združení – Sokol, Orol, Junák, YWCA, YMCA atď.
- ✓ rozvoj podnikateľských aktivít v oblasti športu pre všetkých (fitness)
- ✓ organizácia jednorázových verejných podujatí v športe pre všetkých (Challenge day, Kalokagatia, Beh olympijského dňa, Biela stopa...)

c) oblasť pridružených činností

- ✓ organizácia 1. a 2. celoslovenskej konferencie o športe (1994 a 2001) a Celoslovenského športového fóra (2000)
- ✓ organizácia vedeckých, odborných a metodických seminárov

Na základe uvedených aspektov, implantujúcich termín šport pre všetkých nielen do bežného, ale aj do odborného vedeckého jazyka, bolo nevyhnutné venovať zvýšenú pozornosť jeho definícii. V súlade s **Európskou chartou o športe**, ktorá pod pojmom **šport chápe všetky formy telesnej aktivity, ktorých cieľom je prostredníctvom príležitostnej alebo organizovanej činnosti preukázať alebo zvýšiť telesnú zdatnosť a duševnú pohodu ľudí, formovať sociálne vzťahy, alebo dosiahnuť výsledky v súťažiach na všetkých stupňoch**, môžeme pripustiť kompromis medzi zaužívaným systémom základných kategórií rešpektujúcich špecifické znaky nášho jazyka a frekvenciou predmetného termínu vo väčšine krajín sveta. Odporúčame, aby sa termín **šport pre všetkých** používal aj v našej telovýchovnej a športovej praxi na pomenovanie **hnutia, ktoré podporuje a združuje telovýchovné a športové organizácie, kluby, právnické a fyzické osoby podieľajúce sa na propagácii, organizácii, zabezpečení a realizácii športovo-rekreačne zameraných pohybových aktivít**.

Za základnú formu hnutia športu pre všetkých považujeme **rekreačnú telesnú výchovu, rekreačný šport a turistiku**.

Jednou z priorít **športu pre všetkých** je starostlivosť o **zdravie** človeka. Svetová zdravotnícka organizácia definuje **zdravie ako stav úplného fyzického, psychického a sociálneho komfortu**.

Pri sledovaní televízneho programu „Aj múdry schybí“, ktorý prednedávnom pri príležitosti 10-teho výročia relácie odvysielala televízia Markíza, sa mi pripomenula myšlienka, ktorú som už niekoľkokrát publikoval, veľa ráz citoval a ktorú mi v programe spomenul Boris Farkaš, ako zážitok z vojenskej prípravy absolventov vysokých škôl. Tú prípravu sme o.i. absolvovali v tom istom čase. Pravdaže on si spomenul na jednu vec a ja na tú druhú, keď počas pravidelných sústredení nám náš veliteľ pravidelne pripomínal tú istú myšlienku. V tom čase v nás vyvolávala úsmev na perách. Pravidelné sústredenie totiž začínalo slovami: **„Vojaci, vojak má byť inteligentný a oholený, ale najmä to druhé, lebo to je vidieť“**.

Následne, po sviatkoch Veľkej noci bola zverejnená správa Úradu verejného zdravotníctva, kde sa o.i. konštatuje, že dojčenská úmrtnosť dlhodobo klesá, vďaka očkovaniam je u nás pomerne málo prenosných ochorení, že zdravotnícka starostlivosť o človeka sa neustále zlepšuje a priemerná dĺžka života sa predlžuje. Z pohľadu ekonomiky veľmi zaujímavé, ale z pohľadu života paradoxné, pretože v správe sa môžeme ďalej dočítať, že **„...zdravotný stav populácie najviac ohrozuje nesprávny spôsob života. To, že sa málo hýbeme, a to, čo máme doma na tanieri“**. Vari ten najlepší, ale aj najodstrašujúcejší príklad toho, čo je vidieť a čo nie. Navyše, ide o klasický príklad vnímania života väčšinou z dnešnej generácie. Život vnímať ako dar. Keď je však zle, keď prídu vážnejšie zdravotné problémy spozorníme a za ich vyriešenie sme ochotní dať všetko čo sme po celú

dobu tak usilovne zberali, šetrili ..., (až teraz som si uvedomil ako je ťažké nájsť na to naše snaženie výstižné slovo).

Pud sebazáchovy. Jeden z najsilnejších, keď nie vôbec najsilnejší pud v živote človeka. Práve tento pud nás núti byť ostražitým, keď sa hovorí napr. o zdravotníctve. Je pre nás celkom prirodzené, že sme pripravení podporiť jeho ekonomický i finančný potenciál, často krát aj bez ohľadu ako sa s pridelenými prostriedkami hospodári a bude hospodáriť. Veď ako by to bolo, keby sme nebodaj ochoreli a v nemocnici by nemali príslušné diagnostické zariadenie. Alebo by tam bol personál, ktorí by po narkóze vyoperoval pravý meniskus namiesto ľavého. Veď to by sme predsa všetci videli. A hneď po týchto slovách musím všetkým zdravotníkom a osobitne veľkému množstvu priateľov priznať, že ani mňa osobne nenapadlo, aby tomu bolo inak. Kuratela človeka vo vyspelej ekonomike predsa musí mať patričnú úroveň. A za hospodárenie tiež nesie niekto zodpovednosť.

To, čo trápi mňa a o čom chcem hovoriť, je život **prevencie**. Teda počas vývoja človeka a do obdobia, kedy prídu zdravotné problémy. Do chvíle kým nemusí prebrať úlohu kuratela. Aj v tomto prípade ide o obdobie, ktoré je vo väčšine vnímané ako dar, ako niečo nemenné. **A to je ten najväčší omyl súčasnej generácie.** Všetci vieme ako postupovať a starať sa o pestovanie zeleniny, ovocia, domáce zvieratstvo, aby sme z nich neskôr mali čo najväčší úžitok. Vieme ako postupovať pri nabíjaní akumulátora aby dlho vydržal. Ale len málokto z nás sa zamýšľa nad tým, že celkový vývoj organizmu človeka, myslím vývoj jeho jednotlivých systémov končí na začiatku tretieho decénia. Teda v čase vysokoškolského štúdia. A to ako sme k tomuto obdobiu pristupovali nás bude sprevádzať počas celého ďalšieho nášho života. Lenže to žiaľbohu nie je vidieť.

Neustále rozmýšľam nad tým, ako je to možné, že vyspelé krajiny sveta tento princíp prevencie vedia vo svojej ekonomike nastaviť ako zdroj príjmu. Myslím tým posilnenie preventívnej starostlivosti o človeka, ktorá je nielenže lacnejšia, ale aj niekoľkonásobne efektívnejšia. Tak pre konkrétneho jedinca, ako aj pre celú spoločnosť. A to už vidieť je. V ekonomickej reči spoločnosti ide o miliardy, ktoré sa ušetria zníženou práceneschopnosťou, resp. nevynakladaním financií na náročné liečenie. A nehmotná cena šťastné ho a zdravého života je priam nevyčísľiteľná.

Posledné pokusy o reformu slovenského školstva sa tejto problematike nevyhýbali. Žiaľ, dôvodom nebolo dieťa, ale korekcia obsahu a počtu vyučovacích hodín. Samozrejme, prvou nepotrebnou sa ukázala byť telesná výchova. A čo je priam varujúce, na všetkých stupňoch škôl! Argumentácia sa väčšinou niesla v znamení čo je dôležitejšie, to čo je vidieť (a v prípade peňazí aj cítiť) – myslím tým množstvo odučených hodín, alebo to čo vidieť nie je – fyziologická požiadavka organizmu po pohybe. Práve preto že to nie je vidieť, viacerí veria, že nás sa to netýka a možno ani nedotkne. **A to je ďalší veľký omyl.** Keď niečo momentálne

nevidíme, prehliadame, zanedbávame..., neznamená že nejestvuje, že nie je dôležité. Ono si skôr či neskôr vždy nájde cestu a spôsob ako sa nám pripomenúť. Žiaľ, často býva už neskoro. A keďže škola je najmä o vzdelávaní a výchove, nemôžeme v jej programe preferovať iba hodnoty hmotnej podstaty a odovzdávanie čo najväčšieho množstva teoretických poznatkov.

Zdôvodnenie „kompetentných“ na našich školách má však práve túto logiku. Veď obzor poznania sa pochopiteľne rozširuje. Čo na tom, že kalokagatiu chápeme ako historicky potvrdenú pozitívnu filozofiu harmónie ducha a tela, keď ju môžeme v pokoji vysvetliť v rámci niektorej teoretickej disciplíny, ktorá sa do základného programu dostala práve na úkor telesnej výchovy. Čo na tom, že po ukončení školskej dochádzky sa dieťa približuje aj k ukončeniu vývinových procesov základných systémov organizmu, keď v tomto veku sa ešte výrazne neobjavujú dôsledky hypokinetického spôsobu života. A čo je azda najhoršie, takýmto prístupom dochádza k narušeniu komplexného rozvoja jedinca, pretože každý človek je tvorený určitým telesným základom na ktorom sa buduje jeho duševné vybavenie. Fyziologický základ mysle je vedecky preukázaný. Jej vitalita závisí od vitality celého organizmu. Stav mysle sa prejavuje aj vo fungovaní organizmu a opačne. Poruchy organizmu môžu vyvolať aj poruchy myslenia. Telo jednoducho od mysle (duše) oddeliť nie je možné. K takému záveru došiel aj vynikajúci psychológ Jaroslav Hlavsa, keď si dovoľil parafrázovať klasický Descartov výrok „Cogito ergo sum“ na „Moveo, ergo cogito, ergo sum“

Myslím že sa nemýlim, keď v existujúcich učebných osnovách, upozorním na absenciu výchovy starostlivosti o samotného človeka. A možno práve tento moment je dôsledkom aj nášho menšieho spoločenského uznania. Na rozdiel od rezortu hospodárstva, financií, dopravy, ale aj spomenutého zdravotníctva, kde každú zmenu okamžite zaregistrujeme a sme pripravení o jej význame okamžite diskutovať, bojovať o ňu, problém vzdelania a výchovy zostáva naďalej iba v našej teoretickej pozornosti. O zdravom spôsobe života a s ním súvisiacom pravidelnom pohybe ani nehovoriac. Vieme že tieto myšlienky by sa mali objaviť ako imperatív v predvolebnej kampani, vieme že by mala byť o nich menšia zmienka v programovom vyhlásení Vlády SR, že ich význam sa „patrí“ všeobecne uznať a deklarováť. Ale to je všetko. Napriek tomu, alebo práve preto, že školskou dochádzkou prešiel každý kto môže daný stav zmeniť.

Pritom je všeobecne známe a vedecky potvrdené, že v priebehu evolúcie bol ľudský organizmus nútený reagovať na pôsobenie množstva faktorov, adaptovať sa na nich a stabilizovať sa proti ich vplyvom. Jedným z faktorov, sprevádzajúcich vývoj a životaschopnosť ľudského organizmu v priebehu celej fylogenézy bola pohybová aktivita. Patrí medzi geneticky podmienené potreby a chápeme ju ako **druh vyššej formy pohybu vnútorne determinovaného, ktorý sa realizuje prostredníctvom konkrétnej pohybovej činnosti.**

Poznatky o spôsobe života našich predkov i charakter výrobného procesu potvrdzujú dominantné postavenie pohybovej aktivity pri zabezpečovaní základných životných potrieb v rámci všetkých spoločensko-ekonomických formácií, vrátane prvej polovice 20. storočia. Tejto skutočnosti by malo zodpovedať aj zameranie voľného času, v rámci ktorého by sa kompenzovalo telesné a pohybové zaťaženie duševnou činnosťou, resp. odpočinkom a regeneráciou. História však potvrdzuje pravý opak. Aj napriek tomu, že pri výrobe základných prostriedkov a zabezpečovaní každodenných životných potrieb bol človek aktívnou zložkou tohto procesu s nárokmi na vysokú fyzickú záťaž, pohybová činnosť mala naďalej svoje štandardné miesto aj v obsahovej náplni jeho voľného času (o niekoľko rokov neskôr bolo možné tento zdanlivý paradox vysvetliť aj vedecky na základe paradigmy Sečenova **o priaznivom pôsobení aktívneho odpočinku na osvieženie a regeneráciu síl vynaložených na iný druh pracovného zaťaženia**).

Ako príklad záujmu o pohybové činnosti môžeme uviesť preferenciu súťaží a hier v Starom Grécku a Ríme, štruktúru siedmich feudálnych rytierskych cností, z ktorých 5 bolo pohybového charakteru. Rovnako do prvej fázy rozvoja kapitalizmu spadajúci vznik a rozvoj nemeckého turnérskeho hnutia, švédskeho zdravotného telocviku a anglického systému športov a hier. Zvlášť toto obdobie charakteristické nástupom priemyselnej revolúcie a z nej vyplývajúceho zvýšeného úsilia robotníckej triedy v boji o voľný čas, zabezpečujúci jeho zotavnú a neskôr aj zábavnú funkciu, dalo priestor pre obrovský rozvoj telovýchovných a športových aktivít.

Napriek prezentovanému vplyvu uvedených aspektov a stále presvedčujúcejších faktov o potrebe a význame pravidelnej pohybovej aktivity v živote človeka, silnejúcejších najmä od druhej polovice 20. storočia, nezaznamenávame v spôsobe života dnešných ľudí žiadne mimoriadne pozitívne zmeny. Dané obdobie, charakteristické nástupom vedecko-technickej revolúcie, bolo začiatkom zmien týkajúcich sa postavenia výrobnéj sily mimo epicentrum výrobného procesu s menším energetickým výdajom a zvýšením duševného napätia. **Nastala tak situácia, kedy sa po prvý raz v histórii ľudstva nedokázal nahradiť a eliminovať výpadok pohybovej aktivity spôsobený zmenami vo výrobnom procese a spôsobe života.** Dochádzalo tak a stále viac dochádza k postupnému narušovaniu prirodzenej rovnováhy vo fungovaní jednotlivých životných funkcií. Veľmi trefne túto situáciu komentoval známy americký lekár K. H. COOPER, ktorý povedal: „ **Jedným zo základných princípov rovnováhy vesmíru je princíp rovnováhy. A človek je súčasťou vesmíru. Ľudské telo k dokonalej rovnováhe potrebuje najmä pohyb, výživu a duševné uvoľnenie. Akýkoľvek extrém, spočívajúci v preferencii, resp. absencii jednej**

z uvedených zložiek, narúša funkčný systém organizmu. A naopak, rovnováha systému prináša stav aktívneho zdravia“.

K účinným determinantom predpokladaných pozitívnych zmien bola zaradená, ako sme už niekoľkokrát uviedli, aj pohybová aktivita, ktorej sa pripisuje veľký potenciál pre udržanie aktívneho zdravia a mala by sa stať súčasťou nášho každodenného života. Aktívne zdravie chápeme pritom oveľa širšie ako iba absenciu chorôb, telesných defektov a oslabení. Keďže zdravotnícky systém môže ovplyvniť zdravotný stav človeka iba z 10-20 %, zatiaľ čo spôsobom života dokážeme vplývať 3-4 krát viac, podstata prevencie a ochrany zdravia spočíva v každom z nás. Aktívne zdravie nemôžeme vnímať ako samozrejmosť, ako dar, ale musíme si čoraz intenzívnejšie uvedomovať, že je to hodnota, ktorú nezískame zadarmo a ktorej musíme venovať celoživotnú pozornosť.

Minimálnu potrebu pohybovej aktivity človeka vymedzuje tzv. prahová hodnota. Ide o nevyhnutné množstvo pohybovej aktivity potrebnej pre zdravý vývoj organizmu. Výška prahovej hodnoty sa mení s pribúdajúcim vekom individua. Uskutočnené výskumy potvrdzujú, že aj napriek pôsobeniu činiteľov uvedených v predchádzajúcej časti príspevku, hypokinetický spôsob života naďalej prevláda a z neho vyplývajúce problémy sa prejavujú vo všetkých vekových skupinách.

Typickým príkladom neakceptovania základných životných potrieb je spôsob života detí predškolského veku, a to aj napriek tomu, že ide o vekové obdobie, v rámci ktorého sa vytvárajú základy zdravého vývinu celkového organizmu človeka. Doteraz uskutočnené výskumy potvrdzujú, že pohybovým činnostiam by v tomto vekovom období malo byť vymedzených približne 60 % času bdenia dieťaťa, pričom minimálne 3 hodiny by intenzita pohybovej činnosti mala zodpovedať minimálnemu priemernému pásmu stimulácie obehového systému 150 % pokojových hodnôt. Naše rozsiahle výskumy potvrdili predpoklad o nedostatku pohybovej aktivity v živote detí, keď v materských školách bolo na pohybové činnosti vymedzených málo nad 3 hodiny, čo je okolo 40 % času bdenia. Pritom väčšina činností je vykonávaná v triede a s nízkou intenzitou zaťaženia. V domácom prostredí sa pohybovej činnosti deti venujú počas pracovných dní približne 41% a počas víkendov okolo 38% času bdenia. V prípade víkendov už bez pobytu v predškolskom zariadení (JUNGER, 2000).

Mnohoročné skúsenosti zo športovej praxe i teoretické poznatky potvrdzujú, akú osobitnú pozornosť je potrebné venovať výberu pohybovej aktivity **detí mladšieho školského veku**. Súvisí to najmä so zmenami v ich živote, vyvolanými nástupom do školy. Nástup dieťaťa do školy znamená pre neho ďalšiu kritickú periódu života, typickú iba pre ľudského jedinca. Sedenie v školskej lavici prináša pre dieťaťa doposiaľ nepoznané zaťaženie, ktoré je považované za nevyhnutné, zatiaľ čo dynamická stimulácia ako výsledok pohybovej činnosti je stále výraznejšie obmedzovaná.

Z toho dôvodu KUČERA, M.- KORBELÁŘ,P. (1994) odporúčajú pri deviáciách chrbtovej osi a u Scheurmann dodržiavať zásadu **rovnakej doby spontánnej pohybovej aktivity ako je doba sedenia v škole.**

Pretože deti v tomto období ešte samostatne nerozhodujú o náplni svojho denného režimu, dochádza v dôsledku nárastu iných povinností k zmenšovaniu časového obdobia, ktoré v minulosti venovali pohybovým aktivitám. Určitou psycho - hygienickou náhradou v tomto smere by mohla byť školská telesná výchova. Tej však nepribúda, ba naopak, nenapĺňa sa ani osnovami stanovené minimum. V súčasnosti môžeme iba obdivovať projekt britskej vlády „Physical Education School Club Links“, ktorého cieľom je dosiahnuť, aby na všetkých základných a stredných školách boli pre všetky deti zabezpečené 4 hodiny telesnej výchovy týždenne (ANTALA-LABUDOVIČOVÁ, 2006). Pozitívne v tomto smere reagujú aj niektoré východoeurópske krajiny, kde takisto nastal nárast povinnej telesnej výchovy (Poľsko, Ukrajina, Slovinsko a pod.). Za veľmi negatívny môžeme považovať aj moment, že už v tomto období sa objavuje značné percento detí, ktoré sa nezúčastňujú hodín telesnej výchovy (cca 11 %), pričom skoro polovica na to nemá zdravotný dôvod (HALMOVÁ – ŠIMONEK – KANÁSOVÁ, 2005).

V **strednom a staršom školskom veku** je potrebné ešte stále nielen akceptovať, ale klásť osobitný dôraz na vývinové zákonitosti. V dôsledku pubertálnych zmien sa mení stavba tela, vnútorné prostredie, vybavenie organizmu, ale aj pohybová potreba. Výsledkom je množstvo vývinových disbalancií. KUČERA a kol. (1998) napr. v súvislosti so športom poukazujú na rozvoj svalovej sily, ale tomu nezodpovedá rozvoj šliach, väzív ani zrenie kostí. Nerešpektovanie tejto zákonitosti môže mať za následok až patologické preťaženie.

Práve v tomto období, ktoré je charakteristické ukončením prípravy na ďalšiu životnú fázu, tak v povolani ako aj v športovej príprave, je potrebné venovať zvýšenú pozornosť vytváraniu stereotypu potreby pohybu v rámci kompenzácie na celodenné zaťaženie. Výsledky uskutočnených výskumov ako aj naše osobné skúsenosti však potvrdzujú, že je tomu skôr naopak. Okrem klesajúceho počtu hodín povinnej telesnej výchovy sa negatívne prejavuje aj nízka kvalita výučby telesnej výchovy. Tá je zapríčinená o.i nedostatočným finančným ohodnotením učiteľa, stagnujúcej a znižujúcej sa zdatnosti detí, nedostatočnými telovýchovnými zariadeniami s vysoko amortizovanými pomôckami, ale často aj nepodloženým zľahčovaním práce „telocvikára“. Výsledky výskumov poukazujú na neprijemnú skutočnosť, že narastá počet prípadov, kde na školách vyučujú telesnú výchovu nekvalifikovane – učiteľom inej aprobácie, učiteľom z 1. stupňa ZŠ, či vychovávateľom (ZUSKOVÁ – STEJSKAL, 2003, BEBČÁKOVÁ – LUKÁČ, 2005).

Ďalším veľmi vážnym problémom tohto obdobia je radikálny nárast žiakov, ktorí sa nezúčastňujú hodín telesnej výchovy. Počet necvičiacich chlapcov sa

pohybuje od 27,7 % do 39,6 % a počet necvičiacich dievčat od 38,2% do 48,1 % (ŠIMONEK – HALMOVÁ – KANÁSOVÁ, 2005, SLEZÁK, 2004).

Do roku 1989 nebolo potrebné sa osobitne zaoberať významom telesnej výchovy v rámci **vysokoškolského štúdia**. Vyplývalo to o.i. aj z toho, že súčasťou štátnej politiky bola aj branná povinnosť, za ktorou stála mocná lobby – armáda. V dôsledku spoločenských zmien došlo k oslabeniu aj tejto funkcie štátu. Žiaľ, na úkor zdravotného významu pohybovej aktivity. Nesprávnou interpretáciou princípov demokracie sa aj otázka zdravia začala považovať za osobnú hodnotu, t.j. vec súkromnú a zasahovanie do súkromných vecí je neprijateľné (HRUBÝ, 2005).

V kognitívnej oblasti dochádza na základe informácií, s ktorými jedinec prichádza do styku prostredníctvom rodiny, vyučovacieho procesu, inštitúcií a médií k vytváraniu názoru na význam a potrebu pohybu v živote človeka. Ukončiac školskú dochádzku by mal byť každý jedinec informovaný o význame pravidelnej a adekvátnej pohybovej aktivity, spôsobu jej realizácie z hľadiska obsahu, intenzity, objemu a frekvencie. Potom si môže každý na základe vlastného rozhodnutia vybrať svoj šport a druh pohybovej aktivity.

V tomto smere by mala byť realizovaná aj výučba na vysokých školách. Zavádzaním **kreditového systému štúdia** a znižovaním hodín priameho kontaktu však dochádza na prvom mieste k vyradovaniu telesnej výchovy zo základného programu. Trend dávno existujúci na väčšine zahraničných škôl. S rozdielom, že študenti týchto škôl sú od malička vedení k dôležitosti zdravého spôsobu života (každé zabudnutie a vynechanie dôležitého faktoru má o.i. výrazný finančný dosah) a k realizácii výberového predmetu existuje dokonalé materiálne a priestorové vybavenie.

Dôležitým motivátorom dieťaťa k pohybovej činnosti je rodina. Sledovaním rodín s deťmi predškolského veku bolo zistené, že iba 9 % otcov a 3,6 % matiek cvičí pravidelne, minimálne 3-krát týždenne, ďalších 26,8 %, resp. 21,4 % sa cvičeniu venuje aspoň raz do týždňa. Ostatní cvičia nepravidelne, resp. necvičia vôbec (ZUSKOVÁ, 2001).

Výskumami zameranými na pohybovú aktivitu dospeléj populácie sa zistilo, že telovýchovná aktivita z hľadiska vekových skupín má klesajúcu tendenciu už od 26.-35. roku života. Na celoslovenskej vzorke 3 779 respondentov vo veku od 15 do 65 rokov bolo zistené, že v súbore mužov nešportuje 15 % a vyše 33 % sa pohybovej aktivite venuje nepravidelne. U žien je významne nižšia kvalita telovýchovnej činnosti. Takmer 20 % z nich nešportuje vôbec a vyše 40 % sa pohybovej aktivite venuje nepravidelne (ŠIMONEK – HALMOVÁ – KANÁSOVÁ, 2005, SLEZÁK, 2004).

Celkovo môžeme konštatovať, že spontánne vykonávaná pohybová aktivita obyvateľstva má sezónny charakter, v lete je výrazne vyššia ako v zime. Podľa výskumov časových snímok dospelí trávia väčšinu času v sede (za týždeň asi 56

hod.), v stoji (asi 29 hod.), v pohybe (28 hod.) a zostatok času v ľahu (asi 55 hod.). Denne sa teda pohybujeme okolo 4 hodín, ale presedíme raz toľko, tzn. 8 hodín. A čo sa týka samotného športu, bez ohľadu na vekové kategórie, prejavujeme k nemu všeobecne kladný vzťah, ale málo aktívne športujeme. Dve tretiny ľudí si myslí, že šport je dôležitý, ale len každý tretí športuje aspoň raz týždenne.

Je zaujímavé, že problémy týkajúce sa významu pohybu v živote človeka, problémy výučby telesnej výchovy, sa vyskytujú pri každej reforme školstva. Ako príklad môžem uviesť reakcie na obsah učebných osnov pre mešťanské školy, ktoré odznali pred vyše 70 rokmi. „ Má vzniknúť nová škola. Dieťa bude činné. V skutočnosti dostane v každom predmete programy, nad ktorými bude sedieť a písať denne 5 – 8 hodín v škole a niekoľko hodín doma. Jediným telesným pohybom mu bude prechod z triedy do triedy a 15 minútová prestávka, na ktorej musí stihnúť vykonať svoje potreby a pripraviť sa na ďalšie vyučovanie. Pretože mešťanské školy navštevujú prevažne deti z chudobnejších rodín, u ktorých je v dôsledku nedostatočnej výživy vysoká náchylnosť k zakriveniu chrbtice, nebude, zdá sa, pomáhať ani stála výzva, aby deti sedeli vzpriamene. Oni jednoducho nebudú schopné udržať hmotnosť trupu v správnej polohe“ (Těl. Vých. Sport. Mlád., 2001).

Aká neuveriteľná podoba s dnešnou situáciou. Akurát, že problém výživy primárne nespočíva v chudobe, ale v preferencii nezdravých jedál, resp. diétach zameraných na chudnutie, prejavujúci sa najmä u dievčat. A koľko z nich vie, že dobre vyzerajúca postava je priamo úmerná svalovej činnosti, pohybu? V názoroch verejnosti – a to nielen laickej, ale aj odbornej - sa pohybom rozumie iba dynamická pohybová činnosť, charakteristická izotonickou kontrakciou. O tej sa diskutuje, tá je predmetom záujmu, resp. nezájmu človeka. Jej význam na fungovanie organizmu bol a je neustále vedecky potvrdzovaný z pohľadu zdravotného, funkčného, sociálneho, psychického a pod. Ale len málokoho zaujíma, že pri udržaní polohy tela má veľmi dôležitú úlohu aj druhá forma svalovej činnosti – statická kontrakcia posturálneho svalstva. Jej prítomnosť, resp. absencia sa okamžite odráža v spätnoväzbovom aferentnom pôsobení na podkôrovú oblasť centrálnej nervovej sústavy, ako aj na množstvo ďalších systémov a orgánov. Priamym pôsobením tak ovplyvňuje celkový stav organizmu. Výrazne to vidíme napr. pri ležiacich pacientoch, kde ani intenzívna rehabilitácia nezabráni rýchlemu vývoju osteoporózy, atrofii posturálneho svalstva a poruche vegetatívneho systému. Dôsledky takéhoto stavu sa potom ešte vo väčšej miere prejavujú oneskorene, keď sa pacient uzdraví a je schopný základnej lokomócie (OBODYŇSKI, 1985, RADVANSKY, J.-KUČERA, M., 1999).

Ďalším novodobým problémom, ktorý na druhej strane potvrdzuje predchádzajúce konštatovania, je zaradovanie, resp. nezaradovanie detí do školskej telesnej výchovy. Lekárske vyšetrenia potvrdzujú, že najčastejším

dôvodom nezaradenia dieťaťa do cvičenia je porucha pohybovej sústavy. Je ešte stále veľa praktických lekárov, ktorí sa z rôznych dôvodov rozhodnú pri akejkoľvek odchýlke od normy na prvom mieste zakázať telesnú výchovu. Pritom je dokázané, že práve pri takýchto poruchách prináša jednostranná statická záťaž s dlhodobým udržiavaním polohy podstatne väčšie riziko ako dynamická pohybová aktivita. Nerovnováha zhoršuje väčšinu porúch pohybového systému, a to tak štrukturálnych, ako aj funkčných (RADVANSKY, J.-KUČERA, M., 1999).

Tento „inštitucionalizovaný“ proces formovania spôsobu života nachádza výdatného pomocníka medzi rodičmi i samotnými žiakmi a študentmi. Výsledkom je spomenutý nárast žiadostí o uvoľnenie a oslobodenie od telesnej výchovy z dôvodu akejkoľvek zdravotnej odchýlky. Pritom samotné oslobodzovanie, odsúhlasené „rodinnými lekármi“, je nezmyselné. Za jeden z dôvodov tohto stavu považujeme prijatie zákona 277/1994 Z.z. o slobodnej voľbe lekára. Zatiaľ, čo do tohto roku museli napr. študenti vysokých škôl absolvovať vstupnú lekársku prehliadku u školského lekára, výsledkom čoho bolo aj zaradenie, resp. nezaradenie do telesnej výchovy, po tomto stačí potvrdenie od ľubovoľne zvoleného lekára. Na základe takéhoto postupu sa radikálne zvyšuje počet študentov oslobodených od telesnej výchovy.

Je až neuveriteľné, že podobný problém, aj keď z iného dôvodu, nachádzame aj v minulosti. Spisovateľ Jaroslav Žák v knihe „Cesta do hlubin študákovy duše“ v roku 1938 píše: „Je dojemné, jak předobří rodičové podporují všemožne svá dítká v boji proti tělocvičnému diktátoru a jsou ochotni opatřit miláčikovi lékařské vysvědčení s potvrzením, že je v zájmu synkova zdraví, aby nechodil umazán jako prase. Jen ať to tělocviční nadšenec zkusí a dá svým dětičkám deset minut poklusu. Druhý den přinese polovina mladých sportovců omluvenku podepsanou rodiči, že pan syn není připraven z toho a toho předmětu, protože byl úplně vysílen a fyzicky i duševně zničen v hodině tělocviku“ (PROCHÁZKA, 2001).

Z pohľadu súčasného spôsobu života detí a mládeže je najkritickejšou oblasť konatívna, predstavujúca praktickú realizáciu pohybovej aktivity v každodennom živote. Väčšina z nás uznáva jej dôležitosť pre zdravý vývoj, ale po ukončení povinnej školskej dochádzky, v rámci ktorej sa máme možnosť zapojiť do cvičenia na hodinách školskej telesnej výchovy, dochádza k radikálnemu zníženiu záujmu o pravidelnú telovýchovnú a športovú činnosť. Málokoho z nás trápí, že táto cesta nezodpovedá doterajšiemu fylogenetickému vývoju ľudstva a popiera význam zdedených motorických znakov, akými sú vzpriamená postava, bipedálna chôdza, jemná motorika rúk, obrátený palec atď. **Keďže ide o dlhoročný vývojový proces, ktorého zmeny neregistrujeme počas vlastnej ontogenézy, zabúdame, že tam, kde neprichádzajú rozvíjajúce impulzy, nenastávajú ani žiadne pozitívne reakcie. Nanajvýš degeneratívne a deštruktívne. Málokto si**

uvedomuje, že človek sa v rámci svojho vývoja síce vymanil z ríše prírody, ale nie z pôsobenia prírodných zákonitostí. Biologické normy, sformované v priebehu celej fylogenézy, sú zakotvené v jeho genetickom kóde a sú v rozmedzí niekoľkých generácií nemenné. Nezabúdajme, že už staroveká medicína, vďaka prácam Hippokrata dávno pred našim letopočtom poukázala na funkciu pohybu a na jeho nenahraditeľnosť. Tento praotec modernej medicíny doslova napísal: „**orgán, ktorý je určený k funkcii ju musí aj vykonávať, inak zaniká**“.

A práve tento posledne menovaný, navonok veľmi všeobecne formulovaný problém, nás musí z pohľadu telesnej výchovy a športu detí a mládeže paradoxne zaujímať najviac. Všetkým nám je jasné, že **pohyb patrí medzi základné ľudské potreby** – podobne ako jedlo, pitie, spánok. Prostredníctvom pohybu sme sa fylogeneticky formovali. Ako sa teda môžeme oslobodzovať od biologickej potreby? Prečo to neskúsime s jedlom, resp. pitím?

Výsledkom takéhoto postoja, prejavujúceho sa na väčšine slovenských škôl, evidentne vyplývajúceho z narušenia rovnováhy života, je výrazné zhoršenie držania tela detí prejavujúce sa už v predškolskom veku, nárast zdravotne oslabených detí, nižšia pohybová výkonnosť a zdatnosť a presunutie plne uznaného významu telesnej výchovy a športu do verbálnej roviny na úkor jej praktickej realizácie. Na obranu učiteľov a čiastočne aj rodičov môžeme dodať, že táto ich iniciatíva je poznačená vlastným životom v detstve a dodnes sú toho názoru, že deti majú k pohybovej aktivite kladný vzťah, čo prezentujú v rámci svojho voľného času. Akosi neevidujú, že tomu tak už dávno nie je. Samotné deti uprednostňujú hlavne neformálne spoločenské aktivity, pasívny odpočinok resp. rôzne druhy zábavy.

To je len niekoľko príkladov potvrdzujúcich, že sprievodné znaky životného štýlu, v ktorom absentuje pohyb, sa u nás stávajú už celospoločenským problémom. Pritom výsledky experimentov uskutočnených na ľuďoch a zvieratách v umelo vytvorených podmienkach už pred mnohými rokmi dokázali, že dlhodobý nedostatok pohybovej aktivity je príčinou množstva zdravotných oslabení a porúch. Hypodynamia narušuje látkovú výmenu, prispieva k rozvoju dystrofických procesov v svaloch, k zmenám funkčného stavu jednotlivých systémov vrátane CNS, zníženiu rezistencie a práceschopnosti organizmu a pod.

Na druhej strane poznáme štúdie, ktoré potvrdzujú význam a nezastupiteľnosť pohybovej aktivity v živote dieťaťa a jej pozitívny vplyv na rozvoj a funkciu ostatných systémov. Medzi tie najzaujímavejšie argumenty o potrebe pravidelnej pohybovej aktivity patrí dôkaz o jej pozitívnom vplyve na osvojovanie si vedomostí, na proces učenia. Pohyb tak prináša pre žiaka dvojaký úžitok. Tým prvým je jeho lepšia výkonnosť, zdatnosť s dôsledkom na jeho zdravotný stav. Tým druhým je posilnenie kognitívnych procesov. Princíp je veľmi jednoduchý.

Krv privádzaná do mozgu vyššou rýchlosťou v dôsledku pohybovej činnosti ho zásobuje kyslíkom a glukózou. A glukóza je pre mozog to isté, čo benzín pre auto. Pri bežnom dýchaní, aké prebieha každodenne vo väčšine pohybovo nenáročných činnostiach dokáže človek vymeniť približne iba 10 % kyslíka v mozgu. Tento stav spôsobuje u človeka dezorientáciu, stres, problémy s koncentráciou a pamäťou. Pohybová aktivita navyše uvoľňuje endorfíny podporujúce relaxáciu, bdelosť a redukuje príznaky depresie. Prekračovaním stredovej osy integruje mozgové hemisféry a tým vytvára podmienky pre optimálne učenie. Svojim obsahom posilňuje očné svaly, čím podporuje periférne videnie a zlepšuje čítanie. Pri výskume činnosti mozgu a pohybovej aktivity bolo na vzorke štvrt' milióna detí zistené, že informácie si uchovávajú lepšie tí žiaci, ktorí pri výučbe teoretických pojmov využívajú zámerný pohyb. Väčšina pohybových aktivít je vykonávaná pri zvýšenej emócií v dôsledku čoho sa upevňuje pozornosť a zvyšuje sebadisciplína. A o význame pohybu na ostatné systémy a najmä na zdravotný stav jedinca je k dispozícii nespočetné množstvo overených dôkazov (DOBRY, 2006).

Napriek týmto, dnes už všeobecne známym, vedecky a empiricky potvrdeným záverom, má úroveň telesnej zdatnosti a výkonnosti bežnej populácie, s ktorou sa spája hlavne aktívny život v strednom a v staršom veku, naďalej klesajúcu úroveň. O to dôležitejšie je venovať zvýšenú pozornosť prevencii najčastejšie sa vyskytujúcich ochorení, ktoré spôsobujú práceneschopnosť, invaliditu či úmrtnosť. Zahŕňame ich pod spoločný názov „**chronické neinfekčné ochorenia**“. Patria k nim neurózy, vredová choroba žalúdka, ischemická choroba srdca, hypertonická choroba, metabolické choroby, alergie, dorzalgie a degeneratívne ochorenia. Spoločným znakom všetkých spomenutých ochorení je **maladaptácia** na životné podmienky súčasného sveta.

Problém spočíva v tom, že ľudstvo sa po tisíce rokov vyvíjalo v relatívnom nedostatku potravy, ale s vysokým zastúpením pohybovej aktivity v živote. Tzn. adaptovalo sa na nižší energetický príjem a vyšší výdaj. V súčasnosti je situácia opačná, ale nová adaptačná schopnosť človeka na tento stav nie je vybudovaná. Zmena životosprávy, výživy a najmä pravidelné zaraďovanie pohybových činnosti do každodenného režimu sú zatiaľ jediným a zdá sa najúčinnnejším riešením spočívajúcim v zachovaní fylogeneticky podmienených znakov a zamedzení pôsobenia stále silnejších retardačných vplyvov. Človek sa musí neustále, každý deň a pri každej príležitosti učiť využívať prednosti civilizácie a nie jej pod rúškom osobného hedonizmu pasívne podľahnúť. A spoločnosť, v ktorej žije a tvorí, mu k takémuto konaniu musí pomôcť prostredníctvom adekvátnych legislatívnych noriem, podporou inštitúcií a podnikateľských aktivít zameraných na šport pre všetkých, výrobou finančne prístupného materiálneho vybavenia a podporou výstavby viacúčelových telovýchovných zariadení a prírodných areálov.

Ak sa má telesná výchova a šport v širšom význame slova stať pevnou súčasťou životného štýlu človeka, počnúc dieťaťom predškolského veku, pokračujúc žiakom povinnej školskej dochádzky a končiac vysokoškolákom ako dospelým jedincom, prvým krokom všetkých výchovno-vzdelávacích činiteľov a inštitúcií musí byť snaha o vytvorenie pozitívneho postoja vychovávaného jedinca k tejto činnosti. A keďže ide o celoživotný proces, nikdy nie je neskoro. Dávno sú za nami časy, keď platilo, že deti po návrate hodili tašku na zem a rodičom oznámili: Idem von! Dnes sa ich záujem sústreďuje na výpočtovú techniku, osobitne časť týkajúcu sa rôznych videohier, filmov, internetu a pod. Je alarmujúce, že pohybové aktivity predstavujú náplň voľného času zhruba iba u desiatich percentách detí a to aj napriek tomu, že majú evidentne k športu kladný vzťah.

V duchu uvedených poznatkov a životom potvrdených dôkazov odporúčame, aby sa telesná výchova a šport na všetkých typoch škôl - od materských po vysoké školy - chápala ako **proces zabezpečenia sociálno-biologickej potreby pohybu, rozvoja pohybových schopností, osvojenia si základných pohybových zručností a teoretických vedomostí a aby sa považovala za nezastupiteľný prostriedok zabezpečenia harmonického a zdravého vývinu detí a mládeže, vrátane detí zdravotne oslabených.**

Nám len zostáva veriť, že kompetentné inštitúcie zaujmú k postaveniu telesnej výchovy na školách a rozvoju športu detí a mládeže zásadný a jednoznačný postoj, čo bude tým prvým krokom k naplneniu hesla vytýčeného v Národnom programe rozvoja športu na Slovensku – „**Vráťme šport do škôl**“.

Takto chápaná a v praxi realizovaná školská telesná výchova je prvým, ale zároveň rozhodujúcim predpokladom pre vytváranie hodnotovej orientácie mladých ľudí a pozitívneho prístupu k realizácii jednej z dôležitých životných potrieb človeka. A vzhľadom na to, že cez školský systém prejde počas svojho života každý jedinec, od zdravého po zdravotne oslabeného, získaný systém hodnôt sa neskôr v rámci výmeny generácií preniesie do rodín, pre vznik ktorých nie je potrebná žiadna kvalifikácia a vzdelanie, ale vo výchove detí zohrávajú rozhodujúcu úlohu.

Rečou mladých môžeme povedať „... pokiaľ sa mladí ľudia nebudú o svoju fyzickú kondíciu dostatočne starať a my sme povinní im v tom pomáhať, aj vynikajúce vedomosti im budú nanič. Ak nebudeme investovať do hardvéru (telesnej stránky), mechanika bude nefunkčná a rovnako nefunkčný zostane aj akokoľvek dobrý softvér v našom mozgu „(SME, 2005)!

Literatúra:

ANTALA, Branislav – LABUDOVA, Jela: Školská telesná výchova v (r)evolúcii alebo v ohrození? Tel. Vých. Šport. 2006, č.1, s.2 – 5,ISSN 1335-2245

- BASU, S. S.: Sport pro všechny jako faktor spolupráce, vzájemného poznávání a pomoci. In: Zborník z 2. medzinárodného kongresu Šport pre všetkých. Praha. 1988, s. 19-21
- BEBČÁKOVÁ, Viera – MIKUŠ, Milan: Školská telesná výchova na konci druhého milénia ako východisko na jej ďalšie smerovanie. In: Elektronický zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Telesná výchova a šport v treťom tisícročí. Prešov, Prešovská univerzita, 2003, s. 263-269, ISBN 80-8068-198-8
- BEBČÁKOVÁ, Viera – LUKÁČ, Karol: Súčasný stav v realizácii učiva z telesnej výchovy v základných školách. In.: Labudová, Jela a kol.: Súčasný stav školskej telesnej výchovy a jej perspektívy. Bratislava, ICM AGENCY, 2005, s. 14-26, ISBN 80-969268-6-1
- BELEJ, Michal: Telesná výchova a šport v treťom tisícročí. In: Elektronický zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Telesná výchova a šport v treťom tisícročí. Prešov, Prešovská univerzita, 2003, s. 10-19, ISBN 80-8068-198-8
- DOBŘÝ, Lubomír: Vliv správné výživy a pohybové aktivity na studijný prospěch. Těl.Vých. Sport Mlád., 2006, č.8, s. 41-43
- HALMOVÁ, Nora – ŠIMONEK, Jaromír – KANÁSOVÁ, Janka: Príčiny neúčasti žiakov na pohybových aktivitách v rámci hodín telesnej výchovy na I. stupni ZŠ v nitrianskom regióne. In.: Labudová, Jela a kol.: Súčasný stav školskej telesnej výchovy a jej perspektívy. Bratislava, ICM AGENCY, 2005, s. 43-46, ISBN 80-969268-6-1
- SME. 16. 8. 2005, Škola a rodina.
- ŠIMONEK, Jaromír –HALMOVÁ, Nora –KANÁSOVÁ, Janka: Príčiny neúčasti žiakov na hodinách telesnej výchovy na II. stupni ZŠ v nitrianskom regióne. In.: Labudová, Jela a kol.: Súčasný stav školskej telesnej výchovy a jej perspektívy. Bratislava, ICM AGENCY, 2005, s. 46-51, ISBN 80-969268-6-1
- HRUBÝ, Martin: Proč je tělesná výchova na vysoké škole potřebná? Těl. Vých. Sport Mlád. 71, 2005 č. 1. s. 9-12
- JUNGER, Ján: Telesný a pohybový rozvoj detí predškolského veku. Prešov, FHPV PU, 2000, ISBN 80-8068-003-5
- JUNGER, Ján: Telesná výchova a šport na vysokých školách. In: Východiská programu rozvoja športu na Slovensku. MŠ SR, Sekcia športu detí a mládeže. Bratislava, 2000, s. 22 – 23.
- JUNGER, Ján: Športová humanistika v príprave telovýchovných pedagógov. In: Zborník referátov z medzinárodnej konferencie Športová humanistika v systéme štúdia športových pedagógov. Bratislava, FTVŠ UK, 2003, ISBN 80-89075-19-3
- JUNGER, Ján: Príspevok k vymedzeniu pojmu šport pre všetkých. Tel. Vých. Šport. 1994, s. 12-13
- KUČERA, Miroslav a kol.: Pohyb v prevenci a terapii. Praha, Karolinum, 1998, ISBN 80-7184-042-4

- KUČERA, Miroslav. – KORBELÁŘ, Petr.: Význam pohybové aktivity pro předškolní děti. In.: Sborník Dítě – pohyb – rodina. Praha, Asociace sportu pro všechny. 1994, s. 39-48
- Národný program rozvoja športu v Slovenskej republike. Bratislava, Ministerstvo školstva SR, 2001
- Národný program podpory zdravia Slovenskej republiky. Bratislava, Ministerstvo zdravotníctva SR, 1992
- OBODYŃSKI K.: Rozwój kultury fizycznej studentów. W: Kultura fizyczna młodzieży akademickiej/ pod red. Obodyński K, ZN 11, s. II, Tow. Nauk. Rzeszów 1985, ss. 9 – 31.
- PROCHÁZKA, Miroslav: Jak viděl tělocvikáře spisovatel Jaroslav Žák. Těl. Vých. Sport. Mlád., 2001, č. 3, s. 10-13
- RADVANSKY, Jiří.- KUČERA, Miroslav.: Indikace a kontraindikace pohybových činností v povinné a zdravotní tělesné výchově. , Těl. Vých. Sport. Mlád., 1999, č.4, s. 2-7
- SME. 16.8.2005, Škola a rodina.
- SLEZÁK, Ján: Analýza príčin absencie žiakov stredných škôl na pohybových činnostiach v telesnej výchove. In.: Labudová, Jela a kol.: Súčasný stav školskej telesnej výchovy a jej perspektívy. Bratislava, ICM AGENCY, 2005, s. 51-57, ISBN 80-969268-6-1
- Unum Necessarium. Těl. Vých. Sport. Mlád., 2001, č. 3, s. 7-9
- ZUSKOVÁ, Klaudia – STEJSKAL, Tomáš: Podnety na individualizáciu telovýchovného procesu z oblasti športovej psychológie. In: Elektronický zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Telesná výchova a šport v treťom tisícročí. Prešov, Prešovská univerzita, 2003, s. 624-631, ISBN 80-8068-198-8
- ZUSKOVÁ, Klaudia: Problematika olympizmu na Slovensku z pohľadu športu pre všetkých. In: Zborník SOA – materiály zo seminárov 1997-1998. Bratislava, SOV, 1998, ISBN 80-88901-24-3
- ZUSKOVÁ, Klaudia: Športovanie rodín ako špecifická oblasť športu pre všetkých., význam a stratégia úspešnosti. In: Zborník Perspektívy školskej telesnej výchovy a športu pre všetkých v SR. Bratislava, SVSTVŠ, 2001, s. 224-228, ISBN 80-89075-01-0

Vedomostné súťaže o olympizme v rámci Slovenskej olympijskej akadémie

doc. PaedDr. Viera Bebčáková, PhD.
podpredsedníčka SOA

Slovenská olympijská akadémia (ďalej len SOA), sa rôznymi formami podieľa na olympijskej výchove žiakov a študentov od základných cez stredné až po vysoké školy. Na pôde SOA vznikla v roku stého výročia založenia Medzinárodného olympijského výboru vedomostná súťaž o olympizme pre základné, stredné i vysoké školy. O tom, že táto forma sa stretla s veľkým záujmom zo strany mladých ľudí svedčí i nasledujúca tabuľka, v ktorej sú údaje o organizovaní a počte súťažiacich škôl v jednotlivých rokoch konania vedomostnej súťaže.

Rok	Súťažiaci školy			Súťažné témy
	ZŠ	SŠ	VŠ	
1994	-	-	8	Spoločenská hra
1995	-	-	8	Podľa publikácie Olympijská výchova – vedomostná súťaž
1996	lba reg. Kolá	lba reg. Kolá	9	Podľa publikácie Olympijská výchova – vedomostná súťaž
1997	9	8	10	Podľa publikácie Olympijská výchova – vedomostná súťaž
1998	15	3	9	Podľa publikácie Olympijská výchova – vedomostná súťaž
1999	93	76	-	Podľa publikácie Olympijská výchova – vedomostná súťaž
2000	53	48	-	Geografia, fauna, flóra, história Austrálie OH 2000 Sydney, Svetové olympijské hnutie, OH 1956 Melbourne, Slovenské olympijské hnutie
2001	96	77	10	Českí a slovenskí športovci na ZOH, história ZOH, ZOH Salt Lake City 2002
2002	105	84	-	OH a ZOH v rokoch 1952, 1972, 2002, Medzinárodné olympijské hnutie
2003	95	-	-	10 rokov SOV a SOA,
2004	-	70	8	Staroveké OH, Atény 1986, Antické Atény a Olympia
2005	30	-	7	ZOH a Taliansko, ZOH, Olympijská charta (ZP, kap.5/I.,II.,III.)
2006	-	61	8	ZOH Turín 2006, Slovenskí a českí športovci na ZOH, Olympijská charta
2007	?	-	?	Umelecké súťaže na Olympijských hrách (Tokio 1964, Sapporo 1972, Soul 1988, Nagano 1998, Peking 2008) Olympijské hry na ázijskom kontinente a účasť športovcov zo Slovenska na nich

Významnou aktivitou SOA zameranou na žiakov základných škôl je aj Medzinárodný olympijský tábor detí a mládeže (MOTD), ktorý sa koná každé dva roky. Účastníkmi sú trojčlenné družstvá žiakov základných škôl zo Slovenska spolu so svojimi učiteľmi a zo zahraničia sú pravidelnými účastníkmi deti z Čiech a Maďarska a po jednej účasti majú zatiaľ deti zo Slovinska a Poľska.

Od 4. ročníka sa MOTD zúčastňujú slovenskí víťazi regionálnych kôl vedomostnej súťaže o olympizme spolu so svojimi učiteľmi pretože v rámci tábora sa koná celoslovenské finále uvedenej súťaže. Otvorenie tábora kopíruje otvárací olympijský ceremoniál. Program tábora pozostáva (v duchu starogréckej kalokagatie) z vedomostnej súťaže o olympizme a zo súťaží v rôznych športových i netradičných disciplínach a z výtvarnej súťaže s tematikou olympizmu.

V roku 2007 bude vedomostná súťaž o olympizme organizovaná pre žiakov základných a vysokých škôl. Finále žiakov základných škôl bude vo Vysokých Tatrách v stredisku Detský raj v júni 2007.

V tejto súvislosti chcem upriamiť pozornosť pedagogických pracovníkov na stránku **www.soa-olympic.sk**, na ktorej sú pravidelne uverejňované aktuálne informácie o činnosti SOA týkajúce sa žiakov jednotlivých stupňov škôl. A je tam uverejnená i novinka SOA internetová vedomostná súťaž, v ktorej môžu okrem žiakov súťažiť aj ich učitelia a rodičia.

Žiakov vychovávame v prostredí protikladov

Mgr. Ján Slezák, PhD.

Štátny pedagogický ústav, Bratislava

Kľúčové slová: mládež, telesná výchova, záujmová činnosť, voľný čas, kalokagatia, protiklady vo výchove.

Ciele spoločnosti zamerané na mládež môžeme realizovať prostredníctvom rôznych inštitúcií, ale za hlavný nástroj považujeme výchovu a vzdelávanie na školách. Výchovná zložka vzdelávania realizovaná formou povinných výchovných predmetov by mala byť dominantná. Spoločnosť očakáva od mladých ľudí určité štandardné správanie, ktoré odráža históriu, tradície a morálku národa. Jedným z prostriedkov v školskej praxi je telesná výchova ako nezastupiteľná súčasť výchovy a vzdelávania žiakov v školách všetkých stupňov a typov.

Učebné osnovy vo svojich hlavných cieľoch uvádzajú, že telesná výchova „výrazne prispieva k psychickému, sociálnemu a morálnemu vývinu žiakov uplatňovaním olympijských ideí v telovýchovnej a športovej činnosti“. Výsledky práce pedagóga sú však závislé aj od skutočnosti, v akom prostredí mimo školy sa žiak pohybuje. Práve táto časť režimu dňa žiaka je dôležitá pri formovaní jeho osobnosti, hlavne v dospievaní.

Tradícia o telesnej kultúre v staroveku, rozvoj tejto filozofie v antickom Grécku, hlavne jeho princíp kalokagatie – harmonického rozvoja tela i ducha pretrvala tisícročia v rovnakom význame až do dnešnej doby. Aj dnes hovoríme o harmonickom rozvoji mladých ľudí, tiež prostredníctvom výchovného pôsobenia vo vyučovacom a mimovyučovacom čase.

V doterajších ročníkoch súťažiach Kalokagatie – olympiády detí a mládeže sa zúčastnili účastníci okrem športových disciplín aj kultúrnych, prírodovedných, literárnych a iných aktivít a súťaží, ktoré obsiahne filozofia kalokagatie. Pestré sprievodné podujatia patria neoddeliteľne k tejto súťažnej atmosfére. Emotívne podnety vplyvajú na formovanie pozitívnych postojov mladých ľudí k športovým a kultúrnym aktivitám. Naopak, v rozpore s ideálmi ako negatívna protiváha výchovy v kultúre spoločnosti pôsobí na vedomie a telesný rozvoj mládeže deštruktívny vplyv „umeleckých diel“, ktoré sú masovo šírené prostredníctvom elektronických a printových médií.

Spoločnosť vynakladá nemalé prostriedky na zdravý rozvoj mladých ľudí, ale vynakladá ďalšie financie na odstránenie následkov spôsobených negatívnymi vplyvmi. Mládež sa mentálne a fyzicky pohybuje medzi dvomi proti sebe stojacimi protikladmi. Na jednej strane rodina, škola a pozitívny vplyv médií, na druhej ulica, rôzne druhy závislosti a negatívny vplyv médií. Ak očakávame od nasledujúcich

generácií skvalitnenie pomerov v spoločnosti, bude potrebné negatívnu časť vplyvu eliminovať pomocou nástrojov, ktoré máme k dispozícii. V súčasnosti sa musí spoločnosť postarať o približne 800 000 mladých ľudí vo veku od 6 do 18 rokov, t.j. približne 14,5 % z celkového počtu obyvateľstva.

Progresívne formy a metódy práce s mládežou vyžadujú kompatibilný prístup k výchove v rámci súžitia krajín Európskej únie. Pedagogickí a školskí pracovníci by mali byť pripravení realizovať výchovu a vzdelávanie s cieľmi, ktoré zblížujú jednotlivé krajiny únie. Skúsenosti zo zahraničia potvrdzujú význam záujmových činností v mimovyučovacom čase. Máme veľa rezerv v tejto oblasti. Spoločnosť by mala uvoľniť prostriedky na materiálne a personálne zabezpečenie požiadaviek k skvalitneniu záujmových aktivít žiakov priamo prostredníctvom škôl.

Súčasný stav nie je uspokojivý. Prevažná väčšina škôl nemá vytvorené vhodné podmienky porovnateľné s vyspelými krajinami. V personálnej oblasti nám chýbajú organizátori voľného času a v materiálnej modernizácia telovýchovných zariadení. Na vyššom stupni prípravy pedagogických pracovníkov absentujú metodici, hlavne pre prvý a druhý stupeň základnej školy.

V praktickej činnosti škôl realizujeme princípy kalokagatie viac v záujmovej nepovinnej forme telesnej výchovy ako v povinnom predmete, kde je úlohou učiteľa odovzdať vedomosti, naučiť a zdokonaľiť pohybové činnosti s cieľom k udržaniu zdravia, správneho telesného a duševného rozvoja a v neposlednej miere kompenzáciu telesného a duševného zaťaženia.

„Kalokagatia v starom Grécku bola ideálom harmonicky, fyzicky, duševne, ale hlavne mravne kultivovanej osobnosti. Išlo o snahu zosúladiť krásu a dobro tak, aby sa približovali starogréckemu ideálu mužskej dokonalosti. Kalokagatia bola a je chápaná ako ideál gréckej výchovy“ (encyklopédia www.ys.sk). Dnes máme tiež predkladané ideály v rôznych oblastiach. Je pomerne náročné dosiahnuť, aby si mladí ľudia tieto ideály osvojili. Jedna z oblastí, v ktorej máme rezervy pri budovaní celoživotných postojov je pozitívny príklad rodičov a v našom prípade významných športovcov ako osobností. Absentuje ich aktivita v nižších súťažiach. Je málo príležitostí stretnúť osobne olympijských víťazov, majstrov sveta a Európy resp. víťazov významných športových podujatí. Žiaci by mali mať viac vedomostí z tejto oblasti. Podobne formálna stránka súťaží (otvorenie, vyhodnotenie, ocenenie) by malo mať vyššiu kvalitu. Preberanie pomyselného vavrínového venčeka musí byť sprevádzané s väčšou vážnosťou za prítomnosti významných ľudí (učiteľ, riaditeľ školy, rodič, významný športovec...). Väčšia publicita v elektronických a printových médiách by spopularizovala snaženie žiakov v školských súťažiach. Silný pozitívny zážitok vytvára kladný postoj k danej činnosti na celý život. V toto smere máme možnosť intenzívne vplývať hlavne na kategórie žiakov v mladšom školskom veku.

V súčasnej spoločnosti je v spoločenskom a športovom živote nový fenomén. Športové aktivity sa považujú za istú úroveň životného štýlu z pohľadu spoločenských väzieb na športovú komunitu. Nastáva obroda v medziľudských vzťahoch, i keď do určitej miery sa selektujú zoskupenia, ktoré zahŕňajú okrem športových aj súkromné a podnikateľské záujmy. Záujem o jednotlivé druhy športov rozvrstvujú spoločnosť (golf, tenis, jachting, jazdectvo, lyžovanie, cyklistika, horolezectvo, kolieskové korčule...), a tieto skupiny sa (komunity) začínajú vzájomne spoločensky a sociálne odlišovať.

Postihla nás výrazná komercializácia športu, ktorý je stále viac predmetom obchodu. Vrcholový šport a jeho aktéri sú súčasťou špičkových komerčných podujatí. Pomerne malá pozornosť je venovaná propagácii a výsledkom z nižších domácich a medzinárodných súťaží. Športové spravodajstvo v elektronických médiách vo väčšine prípadov slúži na vyplnenie času v hlavných spravodajských reláciách. Malo by mať atraktívnejší a zaujímavejší scenár. Nedostatok zaujímavých informácií evokuje, hlavne u dospievajúcej mládeže nové motivácie, ktoré čoraz častejšie skĺzajú do nekontrolovateľných adrenalínových činností, chaosu, bezcitnosti, hrubosti a v mnohých prípadoch aj šikanovania s vážnymi následkami. Spoločnosť by sa mala zmieriť s tým, že už 14 ročné deti páchajú závažnú trestnú činnosť a sú odsúdení na viacročné väzenie.

Ak je mládež odkázaná žiť v protikladoch, potom filozofia ktorá prežila tisícročia je stále aktuálny nástroj výchovy a ako jedinečný prostriedok sa uplatní v jej pôsobení na žiaka. Kalokagatiu sme vo výchove v súčasných podmienkach ešte nerozvinuli v plnej miere jej významu. Neustále pociťujeme následky nedostatočnej starostlivosti o voľný čas mládeže. Predkladá sa pomerne malé množstvo kvalitných projektov z tejto oblasti. Rezervy môžeme hľadať v modernizácii športovísk, kvalitnej odbornej príprave učiteľov a organizátorov voľného času v mimovyučovacom čase na školách. Žiada sa, aby bol celý proces výchovy a vzdelávania dôsledne naprojektovaný, zatriktívnený inovovanými formami práce a modernými vyučovacími metódami. Klasické, praxou overené formy a metódy práce sú však základom vo vyučovacom procese. Jednou z nich je veky pretrvávajúca antická filozofia kalokagatia.

Ideály kalokagatie v hodnotovom systéme mladých športovcov

Milan Mikuš – Vincent Lafko

Problém

Hodnoty sú definované ako „**hlavné životné princípy, ktoré sa podieľajú na vytváraní vzťahu človeka k rozmanitým stránkam života** (Mesárošová, 1997).

Hodnotový systém (alebo tiež hodnotová orientácia, hodnotová štruktúra, hodnotové preferencie) popisuje Průcha et al. 1955 ako „**hierarchicky usporiadaný zoznam hodnôt, ktorý odráža reálne poradie (dôležitosť) hodnôt v určitej populácii a v určitom období**“.

Pre nás sú dôležité poznatky, že individuálny hodnotový systém sa utvára v interakcii so spoločenským prostredím najmä pod vplyvom školy, rodiny, záujmových organizácií, teda i telovýchovných a športových organizácií a médií.

Nezastupiteľné miesto tu má telesná výchova a šport, najmä pri formovaní hodnôt ako sú zdravie, zdravý životný štýl, telesná zdatnosť, telesná (osobná) hygiena, účelné využívanie voľného času, celoživotná telocvičná aktivita a pod.

I keď v posledných rokoch desaťročia sa výskumu hodnôt, hodnotového systému venuje zvýšená pozornosť, hodnotový systém aktívnych účastníkov telocvičných aktivít nie je systematicky popísaný.

Cieľ a a metódy

Cieľom našej práce bolo získať poznatky o hodnotovom systéme a o niektorých postojoch a názoroch mladých športovcov, členov útvarov talentovanej mládeže (ŠT, ŠŠS, CTM).

Na získanie potrebných údajov sme použili dotazníkovú metódu na vzorke 675 mladých športovcov.

Náš súbor tvorili štyri skupiny respondentov:

- 258 chlapcov (87 14-15 ročných žiakov a 171 16-19 ročných dorastencov)
- 417 dievčat (192 žiačok a 225 dorasteniek)

V našom prieskume sme sa zaujímali o hodnotovú orientáciu mladých športovcov s dôrazom na hodnoty súvisiace s tematikou konferencie.

Na základe štúdia literatúry sme vybrali 20 základných ľudských hodnôt (dotazník je uvedený v závere príspevku). Požiadali sme našich respondentov,

aby z pripraveného inventára základných ľudských hodnôt vybrali 5 takých, ktoré považujú za najdôležitejšie.

Výsledky

Dievčatá (tabuľka č. 1)

V oboch skupinách dievčat (žiačky, dorastenky) hodnoty, ktorým sme venovali pozornosť sa umiestnili v prvej polovici ich hodnotovej štruktúry.

Najvýznamnejšie postavenie má „**zdravie**“ (75 %) a „**dobrá telesná zdatnosť**“ (49 %), ktorá má vyššie postavenie u dorasteniek (65 %).

Významné postavenie majú i hodnoty úzko súvisiace s problematikou kalokagatie:

„**Dodržiavanie zásad FAIR-PLAY**“ (42 %),

„**Ideál harmonického rozvoj telesnej a duševnej krásy**“ (19 %), u dorasteniek 25 %).

Dôležité postavenie v hodnotovom systéme dievčat má i „**telesná (osobná) hygiena**“ (24 %), zvlášť u dorasteniek (32 %).

Pre nedostatok miest nebudeme v tomto príspevku podrobnejšie analyzovať postavenie ďalších hodnôt, i keď by si zaslúžili pozornosť.

Chlapci (tabuľka č. 2)

Podobne ako u dievčat má i v skupinách chlapcov v hodnotovom systéme najvýznamnejšie postavenie „**zdravie**“ (62 %) a „**dobrá telesná zdatnosť**“ (56%).

Väčšie rozdiely sme zistili v postavení hodnôt súvisiacich s problematikou tejto konferencie:

„**Dodržiavanie zásad FAIR-PLAY**“ - žiaci 52 %, dorastenci 16 %,

„**Pravidelná dlhodobá telocvičná a športová aktivita**“ – žiaci 0 %, dorastenci 32 %,

„**Ideál harmonického rozvoj telesnej a duševnej krásy**“ – žiaci 28 %, dorastenci 12 %,

„**účelné využívanie voľného času**“ – žiaci 9 %, dorastenci 18 %.

Uvedené údaje naznačujú s narastajúcim vekom ústup týchto hodnôt v ich hierarchii.

Z pohľadu kalokagatie je cenné i postavenia „**vzdelania**“ v hodnotovom systéme žiakov (86 %).

Pri analýze viacerých sledovaných hodnôt môžeme z hľadiska ideálov kalokagatie pozitívnejšie hodnotiť žiačky a žiakov ako dorastencov a dorastenky.

Na našu otázku „**čo ti poskytuje šport**“ (tabuľka č. 3,4) až 63 % dievčat a 60 % chlapcov uviedlo „**upevňuje mi zdravie**“. Chlapci i dievčatá ako ďalšiu hodnotu v poradí uvádzajú, že „**im zvyšuje pohybovú výkonnosť**“ (40 %).

Z pohľadu kalokagatie žiaci zvlášť oceňujú príspevok športu k „**dodržiavaniu zásad FAIR-PLAY** (62 %) ako aj jeho prínos k ich „**harmonickému rozvoju krásy tela a ducha**“ (52 %). Dorastenky oceňujú prínos športu „**k dodržiavaniu zásad FAIR-Play**“ (28 %). Dievčatá na športe vysoko oceňujú aj to, že im „**umožňuje prežiť dobrú atmosféru v tíme športovcov**“ (37 %) a ako aj „**možnosť stretnúť sa s priateľmi a športovcami**“ (24 %). Chlapci zvlášť hodnotia prínos športu pri ich „**príprave na dráhu vrcholového športovca**“ (32 %), zvlášť žiaci – 52 %). Je zaujímavé, že až 45 žiakov oceňuje „**prínos športu k ich všeobecnému vzdelaniu**“.

Zhrnutie

Pri analýze údajov o hodnotovom systéme mladých športovcov sme zistili, že v jednotlivých útvaroch talentovanej mládeže, odkiaľ sme požadované údaje získali, je „hierarchické usporiadanie hodnôt značne diferencované.

Na základe získaných poznatkov môžeme usúdiť, že s narastajúcim vekom mladých športovcov sa ich pozitívna orientácia na ideály kalokagatie znižuje.

Pri porovnávaní našich údajov o hodnotovom systéme bežnej populácie so športujúcou mládežou usudzujeme, že športujúca mládež sa viac približuje k ideálom kalokagatie.

Podľa našich poznatkov z kontrolnej činnosti v útvaroch talentovanej mládeže pozornosť trénerov sa orientuje prevažne na technicko-taktickú a kondičnú prípravu. Tréneri často podceňujú výchovné pôsobenie na mladých športovcov, ako aj ich teoretické vzdelávanie. Tie činnosti často nie sú obsahom plánovacej, riadiacej a kontrolnej činnosti trénera. Tu vidíme rezervy pri formovaní ideálov kalokagatie mladých športovcov.

Literatúra:

- Bakoš, J., 1996. Nové hodnoty v nás. In: Nové slovo, roč. VI, 1996, č8, s. 4 - 5.
- Mesárošová, B., 1997. Hodnotový systém. In: Ďurič, L. – Bratská, M. et al.: Pedagogická psychológia. Terminologický a výkladový slovník. 1997, Bratislava: SPN, 108 s.
- Mikuš, M. – krišanda, A 2000. Telocvičná motorika v hodnotovom systéme učiteľov 1. stupňa ZŠ. In: Zborník z 3. medzinárodnej vedeckej konferencie „Motorika detí predškolského a mladšieho školského veku“. Prešov: Prešovská univerzita, 2000, s. 237 – 241.

Průcha, J. et al. 1995. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 1995, 292 s. ISBN 80-7178-029-4

Mikuš, m. – krišanda, a. Poznatky o hodnotovom systéme účastníkov 2. STS v Skalici. In: Zborník z konferencie Sokol na prahu tretieho milénia. Bratislava: SnS, 2004, s. 31 – 3

Tabuľka 1 Štruktúra vybraných základných ľudských hodnôt
(žiaci n = 192, dorastenky n = 225, spolu n = 417)

P. č.	1.1.1 H o d n o t y	SPOLU %	ŽIAČKY %	DORAS-TENKY %
1.	2 Zdravie	75	72	77
2.	Dobrá telesná zdatnosť	49	31	64
3.	Rodina	47	52	43
4.	Dodržiavanie zásad FAIR-PLAY	42	47	39
5.	Láska	42	33	49
6.	Vzdelanie	29	38	23
7.	2.1 Telesná (osobná) hygiena	24	16	32
8.	Mravné vlastnosti osobnosti	23	25	21
9.	2.2 Účelné využívanie voľného času	23	11	33
10.	Pravidelná dlhodobá telocvičná a športová aktivita	22	28	20
11.	Ideál harmonického rozvoja telesnej a duševnej krásy	19	11	25
12.	Mravné vlastnosti týkajúce sa práce	14	8	20
13.	Humanizmus	14	17	11
14.	Hmotné zabezpečenie	12	5	19
15.	Seberealizácia	9	3	13
16.	Viera v ideu, náboženstvo	6	13	1
17.	Láska a úcta k vlasti	4	5	2
18.	2.2.1.1 Vysoká úroveň ústneho a písomného prejavu	3	3	2
19.	Ekologické hodnoty	2	0	4
20.	Esteticko-umelecké schopnosti	1	0	1

Tabuľka 2 Štruktúra vybraných základných ľudských hodnôt
(žiaci n = 87, dorastenci n = 171, spolu n = 258)

P. č.	2.2.2 H o d n o t y	SPOLU %	ŽIACI %	DORASTENCI %
1.	3 Zdravie	62	62	62
2.	Dobrá telesná zdatnosť	56	62	53
3.	Vzdelanie	47	86	26
4.	Láska	40	0	60
5.	Mravné vlastnosti osobnosti	35	28	39
6.	Rodina	35	51	26
7.	Láska a úcta k vlasti	34	0	51
8.	Dodržiavanie zásad FAIR-PLAY	28	52	16
9.	Pravidelná dlhodobá telocvičná a športová aktivita	22	0	32
10.	Telesná (osobná) hygiena	22	23	21
11.	3.1.1.1 Humanizmus	21	41	11
12.	Ideál harmonického rozvoja telesnej a duševnej krásy	17	28	12
13.	Účelné využívanie voľného času	15	9	18
14.	Hmotné zabezpečenie	14	0	21
15.	Mravné vlastnosti týkajúce sa práce	13	11	14
16.	Seberealizácia	9	0	14
17.	Vysoká úroveň ústneho a písomného prejavu	5	0	7
18.	Esteticko-umelecké schopnosti	3	0	5
19.	Ekologické hodnoty	2	0	4
20.	Viera v ideu, náboženstvo	2	0	4

Tabuľka 3 Názory mladých športovcov na otázku: „Čo Ti poskytuje šport?“ (žiačky n = 192, dorastenky n = 225, spolu n = 417)

P. č.	3.1.2 H o d n o t y	SPOLU %	ŽIAČKY %	DORAS-TENKY %
1.	4 Zvyšuje mi pohybovú výkonnosť	63	73	55
2.	Upevňuje mi zdravie	40	38	41
3.	Umožňuje mi prežiť dobrú atmosféru v tíme športovcov	37	13	32
4.	Umožňuje mi stretnutia s priateľmi a športovcami	24	25	23
5.	Pripravuje ma na dráhu vrcholového športovca	20	23	16
6.	Poskytuje mi možnosť vyniknúť	18	9	24
7.	4.1 Vedie ma k dodržiavaniu zásad FAIR-PLAY	16	9	28
8.	Poskytuje mi možnosť porovnávať svoje schopnosti	16	22	11
9.	4.2 Upevňuje mi vôľu, charakter	16	27	7
10.	Je súčasťou životného štýlu	16	31	3
11.	Prispieva k môjmu harmonickému vývoju (krása tela a ducha)	15	11	19
12.	Kompenzuje jednostranné zaťaženie v škole	15	23	8
13.	Prispieva k zvyšovaniu môjho všeobecného vzdelania	6	5	7
14.	Možnosť verejne vystúpiť	3	5	1

Tabuľka 4 Názory mladých športovcov na otázku: „Čo Ti poskytuje šport?“ (žiaci n = 87, dorastenci n = 171, spolu n = 258)

P. č.	4.2.1 H o d n o t y	SPOLU %	ŽIACI %	DORASTENCI %
1.	5 Upevňuje mi zdravie	60	59	61
2.	Zvyšuje mi pohybovú výkonnosť	40	55	32
3.	Pripravuje ma na dráhu vrcholového športovca	33	52	23
4.	Prispieva k môjmu všeobecnému vzdelaniu	30	45	23
5.	Kompenzuje jednostranné zaťaženie v škole	29	45	21
6.	5.1.1.1 Upevňuje mi vôľu, charakter	28	41	21
7.	5.2 Vedie ma k dodržiavaniu zásad FAIR-PLAY	27	62	9
8.	Prispieva k môjmu harmonickému vývoju (krása tela a ducha)	22	52	7
9.	5.3 Poskytuje mi možnosť vyniknúť	17	7	23
10.	Je súčasťou životného štýlu	17	31	11
11.	Umožňuje mi stretnutia s priateľmi a športovcami	17	7	23
12.	Umožňuje mi prežiť atmosféru v tíme športovcov	15	0	39
13.	Poskytuje mi možnosť verejne vystúpiť	7	7	7
14.	Poskytuje mi možnosť porovnávať svoje schopnosti	6	7	11

Dotazník pre športovcov

Základné identifikačné údaje

I. Dotazník vyplnil

a) **chlapec, vek:**

b) **dievča, vek:**

správnou odpoveď zakrúžkujte

II. **Zostavili sme inventár vybraných základných ľudských hodnôt. Zakrúžkujte z nich najviac 5 podľa toho, ktoré Ty osobne považuješ za najdôležitejšie!**

1. **Dobrá telesná zdatnosť** (výkon v pohybových činnostiach, rozvinuté pohybové schopnosti, zručnosti, zdatnosť srdcovocievneho systému a podobne).
2. **Ekologické hodnoty** (aktívny vzťah k ochrane prírody, životnému prostrediu a podobne).
3. **Esteticko-umelecké schopnosti.**
4. **Hmotné zabezpečenie** (peniaze, pohodlie, komfort).
5. **Ideál harmonického rozvoja telesnej a duševnej krásy** (zdokonaľovanie celej osobnosti).
6. **Humanizmus** (pozornosť, slušnosť, odpor voči vulgárnosti, ľudskosť, úcta k druhému pohlaviu, starším, priateľstvo a podobne).
7. **Láska**
8. **Láska a úcta k vlasti, národu.**
9. **Mravné vlastnosti osobnosti** (statočnosť, čestnosť, pravdovravnosť, zodpovednosť, aktívnosť, vytrvalosť).
10. **Mravné vlastnosti týkajúce sa práce** (usilovnosť, dôslednosť v práci, pracovná disciplinovanosť, úspech v práci).
11. **Dodržiavanie zásad Fair-play v telesnej výchove a športe** (čestné a poctivé súťaženie, úcta k súperovi, dodržiavanie pravidiel, skromnosť a podobne).
12. **Rodina** (rodinné zázemie, šťastný rodinný život, úcta k rodine a podobne).
13. **Pravidelná dlhodobá telocvičná a športová aktivita**
14. **Seberealizácia** (spoločenské uplatnenie, aktívna účasť na spoločenskom živote a podobne).

15. **Telesná** (osobná) hygiena (správna životospráva: vyhýbanie sa zlozvykom: fajčenie, alkohol, drogy, starostlivosť o vlastné telo).
16. **Účelné využívanie voľného času** (možnosť vykonávať kultúrne, umelecké, pohybové aktivity, možnosť venovať sa svojim záľubám).
17. **Viera v ideu, náboženstvo.**
18. **Vysoká úroveň ústneho a písomného prejavu** (ako základ pre kultivované vyjadrovanie a celoživotné vzdelávanie).
19. **Vzdelanie**
20. **Zdravie** (stav optimálnej telesnej, duševnej a sociálnej pohody, starostlivosti o zdravie a podobne).

III. **Čo ti poskytuje šport?**

(označ najviac tri alternatívy)

- a) Prispieva k zvyšovaniu môjho všeobecného vzdelania
- b) Zvyšuje mi pohybovú výkonnosť
- c) Vedie ma k dodržiavaniu zásad fair-play
- d) Prispieva k môjmu harmonickému vývoju (krása tela a ducha)
- e) Poskytuje mi možnosť vyniknúť
- f) Poskytuje mi možnosť porovnávať svoje schopnosti
- g) Upevňuje mi zdravie
- h) Upevňuje mi vôľu, charakter
- i) Kompenzuje jednostranné zaťaženie v škole, práci
- j) Možnosť verejne vystúpiť
- k) Je súčasťou životného štýlu
- l) Umožňuje mi stretnutie s priateľmi športovcami
- m) Umožňuje mi prežiť dobrú atmosféru v tíme športovcov
- n) Iné
- o) Iné
- p) Pripravuje na dráhu vrcholového športovca

Komisia talentovanej mládeže Slovenského zväzu hádzanej
Reprezentačná komisia Slovenského zväzu hádzanej

Vybraným útvaram talentovanej
mládeže v hádzanej

Prešov 24. januára 2007

Vážené kolegyne, vážení kolegovia,

obraciame sa na Vás s prosbou o zabezpečenie vyplnenie pripojeného dotazníka hráčmi (hráčkami) Vášho družstva. Vyplnený dotazník všetkými hráčmi (hráčkami) zašlite obratom (najneskôr však do 2. februára 2007) na adresu:

PhDr. Milan Mikuš
Nábřežná č. 10
080 01 Prešov

Spracované údaje Vám zašlem na Váš ÚTM. Získané poznatky poslúžia na skvalitnenie výchovnej práce s mládežou v ÚTM.

Dotazník vyplňujú mladší a starší dorastenci, dorastenky a starší žiaci a žiačky.

Ďakujeme Vám za pomoc pri riešení aktuálnych problémov výchovnej práce s mládežou v hádzanej.

PhDr. Milan Mikuš
predseda KTM

PaedDr. Vincent Lafko, PhD.

Kalokagatia – ideál výchovy a vzdelávania

PhDr. Marcel Nemec
Fakulta športu PU Prešov

Καλος και αγαθος - gr. kalos kai agathos, krásny a (resp. i) dobrý, harmonická jednota telesnej krásy a duševnej ušľachtlosti, ideál pôvodnej aristokratickej paidei, ktorá bola spočiatku prístupná len vrstve gréckych aristokratov. Prezrádza to výraz agathos - dobrý, ktorý sa pôvodne vzťahoval na „dobrý“, teda ušľachtilý pôvod človeka. (Jirásek, 1998) Obdobie gréckej demokracie na tomto výchovnom ideále nič nezmenil a stotožnenie krásy harmonicky rozvinutej muskulatúry tela športovca s múdrosťou, spravodlivosťou, umiernenosťou a statočnosťou, ako atribútmi vzdelaného ľudského ducha, ostáva ideovo-kultúrnym odkazom obdobia antiky do dnešných dní.

Dôsledky historicko-politických udalostí, ktoré vyvrcholili v r. 146 p. n. l. premenou územia Grécka na rímsku provinciu Achaia, ovplyvnili tematizovanie antickej kultúry a vzdelanosti, ktorú Rimania od Grékov preberali, ale modifikovali a prispôbovali mocenskému, súperiacemu ponímaniu života.

Grécka kalokagatia už nemá charakter filozofického poznania a smerovania k dobru, ale expanduje k možnostiam nadobudnúť silu, moc a prípadne ju využiť.

Filozofická podstata kalokagatie - harmonicky rozvinutá ľudská bytosť, ale aj život harmonicky realizujúca, mení svoju sémantickú podobu tematizovaná už ako zdatnosť.

Obdobie renesancie v 14. a 15. storočí, svojim znovuobjavením antiky vyzdvihlo práve túto významovo pozmenenú oblasť kalokagatie, keď vyzdvihuje pohybové schopnosti - výbušnosť, rýchlosť, silu a psychické vlastnosti osobnosti - odvahu a húževnatosť, ktoré sa stávajú významotvornými atribútmi pohybovej aktivity pre nasledujúce obdobie.

V 17. a 18. storočí došlo pričinením filozofie R. Descarta (1596 - 1650) k substanciálnej separácii a úplnej ontickej defragmentácii idey kalokagatie. Strata jednoty - harmónie, medzi telom a dušou, filozoficko-metodologickým rozdelením na dva samostatné a onticky rozdielne substanciálne podstaty, to je vážny dôsledok katrezianizmu, ktorý negatívne ovplyvnil všetky moderné prírodovedné a humanitné vedné odbory. Pozitivistická metodológia, ktorá vyrástla z tradície karteziánizmu, nesie mieru zodpovednosti, keď na základe matematicky rozčleneného priestoru, času, pohybu, ľudského tela a telesnosti, si už nárokovala na základe verifikačných postupov vypovedať o realite a človeku jednoznačne pravdivo a objektívne.

V 19. a 20. storočí, v období jednoznačnej nadvlády vedy a techniky pokračovala ontická defragmentácia ľudského tela a telesnosti, elimináciou kalokagatickej harmónie, ktorá priradila ľudskému telu a telesnosti nový - vedou priradený axiologický status. Na základe tejto hodnotovej projekcie, ktorá bola spoločensky a kultúrne predovšetkým Európou akceptovaná, sa kultúrne infiltrovala skrytá povaha fenoménov karteziánizmu, ktorá sa plne prejavila v prístupe k ľudskej subjektivite ako štatistickej položke, čoho dôkazom sú tragické historické udalosti 20. storočia.

V sfére telesnej výchovy a športu, ale negatívne dôsledky karteziánizmu stále pretrvávajú. Rozložením ľudského tela do podoby dvoch samostatných substanciálnych dualít *res cogitans* a *res extensa*, sa vytvoril predovšetkým obrovský priestor pre výstup iného špecifického fenoménu, ktorým je - doping, keď zodpovednosť za realizáciu športového výkonu, víťazstva a úspechu je presunutá na hmotné telo športovca, v zmysle precízne fungujúceho športového stroja. „[...] tak žijeme s mnohými pozostatkami dualizmu vo svete, ktorý sa snaží vypovedať, že verí v celostného človeka.“ (Kretchmar, 1994)

Takýto prístup k ľudskému telu, ako aj na spomenutom princípe vypracované formy a metódy výchovno-vzdelávacieho, resp. tréningového procesu, presadzovali pedagogické vedy za pomoci medicínskych, fyzikálnych, chemických, štatistických a prognostických nástrojov. Dôsledkom a vyústením snáh aplikovať exaktné postupy do pedagogického procesu telesnej výchovy a športu spôsobili, že edukačný, teda aj tréningový proces, sa realizoval prostredníctvom odcudzeného tela. Dôsledky prístupu a výkladu športového výkonu, ako výkonu tela, negatívne poznačili predovšetkým školskú telesnú výchovu, kde sa u detí prejavil pokles ich prirodzeného záujmu o pohybovú aktivitu.

Pedagógovia si uvedomujú, že akokoľvek parciálnou akcentáciou na vybraný atribút zo spektra ľudských potencialít, ignorujúc význam a zmysel celku spôsobí, že edukačný proces nebude schopný obsiahnuť holistický a harmonický zmysel výchovy a vzdelávania. To je stála hrozba, pred ktorou musia byť pedagogické vedy neustále ostrážité, aby ich intencionálna nasmerovanosť, cieľ a autentická podstata - harmonicky rozvinutá ľudská bytosť, sa im nevytratila z ich zorného poľa.

„Kalokagatický ideál výchovy (*pajdej*) je realizovaný prostredníctvom dvoch základných druhov starostlivosti: o telo a dušu (*technai* a *epimeleia*). Obidva druhy starostlivosti majú smerovať k najvyššej etickej cnosti, k *areté* (výbornosti, zdatnosti), ktorá je najvyšším ideálom olympijských hier, pretože umožňuje blízkosť Bohov, t.j. epifanii.“ (Hogenová, 2000)

Človek nie je matematická rovnica, do ktorej môžeme dosadzovať premenné a následne ho podrobiť komplexu logických operácií za účelom verifikovania správnosti našich postupov. Akokoľvek manipulácia prebúda odpor, čo vo

vystupňovaní vyústi v násilie. To platí aj o telovýchovných aktivitách, predovšetkým o spôsobe edukácie telesnej výchovy a športu na školách, kde výchova prostredníctvom realizácie telesných cvičení nesmie byť prvoplánová za účelom ich osvojenia, ale akcent a kontext musí smerovať k pochopeniu ich zmyslu. A to je jeden z ďalších predpokladov úspešného kalokagatického pôsobenia v edukačnom procese. Zmysluplná a autentická kalokagatia v praxi tak kladie pred telovýchovného pedagóga požiadavky filozoficky porozumieť situáciám výkladu a sprístupnenia učiva žiakom, v adekvátnom a primeranom odkrytí ich fenomenálnej povahy. „V starých Aténach bol učiteľ gymnastiky zároveň veľmi často lekárom a filozofom zároveň. Čo to však znamená? Pokiaľ budeme chcieť, aby kalokagatia sa stala opäť niečím živým, čo pôsobí, musíme sa k tomu pripraviť v zmysle výchovy tých, ktorí budú tieto ciele realizovať. Paideia - vzdelanie je kľúč k tejto vízii.“ (Hogenová, 2000)

Literatúra:

Hogenová, A.: Etika a sport. Praha: FTVŠ UK, 2000, 119 s. ISBN 80-7184-499-3

Jirásek, I.: Ideální idea ideálu. In: Hogenová, A. (Ed.), Hermeneutika sportu. Praha: Karolinum, 1998, s. 76 – 80. ISBN 80-7184-744-5

Kretchmar, S.: Practical Philosophy of Sport. Champaign: Human Kinetics, 1994, 304 s. ISBN 0-87322-619-1

Z histórie zimnej Kalokagatie

PaedDr. Dušan Sliva, PaedDr. Eva Skoumalová

Školský úrad Smižany

Podnetom pre rozšírenie športových súťaží Kalokagatie o zimné športy bola myšlienka Vladimíra Černušáka, významnej osobnosti slovenského olympijského hnutia. Po prvýkrát sa pristúpilo k organizovaniu zimnej časti Kalokagatie v roku 1998. Na základe poverenia SOV, MŠ SR, SAŠŠ sa tejto cti dostalo OR SAŠŠ v Spišskej Novej Vsi, ktorá sa toho podujatia v spolupráci s orgánmi miestnej štátnej správy a ďalšími subjektami zhostila na výbornú.

Rozhodnutie o konaní tohto významného a v Európe ojedinelého športového sviatku mládeže v Spišskej Novej Vsi nebolo náhodné. Domáci organizátori nie raz potvrdili svoje organizačné schopnosti pri zabezpečovaní celoslovenských podujatí v oblasti školského športu, nevynímajúc Olympiádu školských pracovníkov Slovenska. Svoju úlohu zohrali aj výborné podmienky pre zimné športy v tomto regióne. Súbežne so Zimnými olympijskými hrami v Nagane zahorel po prvýkrát olympijský oheň celoslovenskej olympiády žiakov základných škôl na zimnej časti Kalokagatie 18. februára 1998. V mestskej športovej hale v rámci slávnostného otváracieho ceremoniálu ju otvorila podpredsedníčka SOV Mária Mračnová. Spišská Nová Ves a jej okolie sa na tri dni stali centrom stretnutia najlepších chlapcov a dievčat v zimných športoch z celého Slovenska.

Nechýbala ani zahraničná účasť, ktorú reprezentovala výprava mladých zjazdárov z poľského Krakova. Zimný štadión v Spišskej Novej Vsi a Kežmarku ovládli hokejisti.

Prvý raz na Slovensku malo súťažnú premiéru rýchlokorčuľovanie na krátkej dráhe shorttrack a to na zimnom štadióne v Spišskej Novej Vsi, Mlynky - Biele Vody privítali pretekárov v zjazdovom lyžovaní. Pre zlé poveternostné podmienky sa neuskutočnili preteky v bežeckom lyžovaní. K naplneniu hlavnej myšlienky kalokagatie, t. j. byť krásny telom i duchom, prispela aj výtvarná súťaž žiakov základných škôl, základných umeleckých škôl a špeciálnych škôl. Do tejto súťaže bolo prihlásených viac ako 150 prác z celého Slovenska.

Nielen slávnostné otvorenie, ale aj slávnostné vyhodnotenie výsledkov, podľa vyjadrenia účastníkov a prítomných hostí, predčilo očakávanie a potvrdilo, že pridelenie organizovania takéhoto vrcholného športového podujatia Spišiakom padlo na úrodnú pôdu. Touto zimnou olympiádou začali spišskonovoveskí organizátori písať novú kapitolu Kalokagatie na Slovensku.

Na zimnú časť Kalokagatie 1998 nadviazala zimná Kalokagatia 2001 v dňoch 31. januára až 2. februára. Oproti roku 1998 sa olympiáda rozšírila o ďalší šport - zimný biatlon. O zlaté, strieborné a bronzové medaily a titul Víťaz zimnej

Kalokagatie a Školský majster Slovenska bojovali 12 až 14 roční chlapci a dievčatá z 8 slovenských krajov a z Poľského Nowego Targu. V bežeckom a zjazdovom lyžovaní sa bojovalo o postup na medzinárodné preteky v Savojských Alpách. Najúspešnejší mladí hokejisti zápolili o nomináciu do reprezentačného výberu Slovenska na Európske olympijské hry mládeže.

Súčasťou zimnej Kalokagatie 2001 boli aj sprievodné podujatia - vyhodnotenie celoslovenskej výtvarnej a literárnej súťaže pod názvom „Múdřejšie - krajšie - vtipnejšie“, ktorej cieľom je rozvíjať myšlienky kalokagatie a olympizmu. Najlepšie práce boli sprístupnené verejnosti v rámci výstavy v Galérii umelcov Spiša v Spišskej Novej Vsi. Záštitu nad olympiádou prevzal minister školstva SR, ktorý sa zúčastnil aj otváracieho ceremoniálu. Medzi vzácnymi hosťami nechýbala delegácia SOV vedená jej predsedom Františkom Chmelárom, delegácia SAŠŠ či tréner slovenskej hokejovej reprezentácie Ján Filc. Predsedovia organizačných výborov letnej Kalokagatie a zimnej Kalokagatie v Spišskej Novej Vsi Anton Javorka a Dušan Sliva pri tejto príležitosti symbolicky odovzdali predsedovi SOV žiadosť o začlenenie Kalokagatie do veľkej rodiny slovenského olympijského hnutia.

V dňoch 5. až 7. februára 2003 sa uskutočnil 3. ročník zimnej Kalokagatie. V programe nechýbali tradičné športy - ľadový hokej, bežecké a zjazdové lyžovanie, rýchlokorčuľovanie na krátke trate a zimný biatlon, ktorý mal premiéru na 2. ročníku tohto podujatia. Novinkou medzi športovými súťažami bol snowboard, ktorý si medzi mladými získava čoraz väčšiu popularitu.

V bežeckých a zjazdových disciplínach sa opäť bojovalo o nomináciu v slovenskej reprezentácii na medzinárodné preteky v Rakúsku. K už tradične vysokej športovej a kultúrno-spoločenskej úrovni olympiády prispela aj účasť zástupcov SAŠŠ, MŠ SR, SOV, bývalých olympionikov a ďalších významných hostí športového a spoločenského života. Tak ako po iné roky, ani tentoraz nechýbali zahraniční účastníci, ktorí svojimi výkonmi obohatili najmä súťaže v rýchlokorčuľovaní na krátke trate z Maďarska, Poľska, Česka a Bieloruska.

Od 2. do 4. februára 2005 sa Spišská Nová Ves a jej blízke okolie po štvrtýkrát stali dejiskom školskej olympiády v zimných športoch zimnej Kalokagatie 2005. 379 účastníkov si prišlo zmerať svoje sily v bežeckom a zjazdovom lyžovaní, ľadovom hokeji, snowboarde a biatlone. Význam tohto športového sviatku mládeže umocnila účasť hostí, zastupujúcich kanceláriu prezidenta Slovenskej republiky, Slovenskú asociáciu športu na školách, Slovenský olympijský výbor i ďalšie orgány štátnej správy a územnej samosprávy. Diváci v športovej hale v Spišskej Novej Vsi, účastníci olympiády ako aj jej vzácní hostia boli uchvátení slávnostným otváracím ceremoniálom, ktorý už tradične má vysokú úroveň. Uznanie organizátorom zaslal aj prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič, ktorého list účastníkom olympiády prečítal zástupca kancelárie prezidenta. Potom

nasledoval kaleidoskop kultúrnych vystúpení, ktoré pripravili učitelia a žiaci Základnej umeleckej školy s rozšírenou estetickou výchovou v Spišskej Novej Vsi. Ich dominantou bola myšlienka kalokagatie a olympizmu, ktorá sa niesla celým programovým blokom.

V tomto duchu sa uskutočnili aj dve sprievodné podujatia olympiády. Po prvýkrát sa v reprezentačných priestoroch koncertnej sály Reduty uskutočnili vyhodnotenia najúspešnejších športovcov Košického kraja. Diplomy a zlaté, strieborné a bronzové plakety za dosiahnuté výsledky na Školských majstrovstvách Slovenska v školskom roku 2003/2004 prevzalo 54 jednotlivcov a kolektívov. Slávnostné odovzdávanie ocenení mladým nádejným športovcom zo základných a stredných škôl umocnilo vystúpenie ich rovesníkov zo základných umeleckých škôl mesta.

Umelecké súťaže tvoria vždy neoddeliteľnú súčasť Kalokagatie. V tomto roku bolo do celoslovenskej výtvarnej súťaže zaslaných 314 prác a do literárnej súťaže 75 prác. Odborné poroty mali veľmi ťažkú úlohu vybrať z toľkých prihlásených prác tie najlepšie. Ocenenia ich autorom boli odovzdané v deň otvorenia zimnej Kalokagatie 2005 v Galérii umelcov Spiša, za účasti zástupcov Slovenskej asociácie športu na školách, Krajského športového centra v Košiciach a ďalších hostí.

Víťazné práce boli sprístupnené širokej verejnosti a slúžili aj ako putovné výstavy propagujúce zimnú Kalokagatiu a olympijské ideály.

Jednotlivé športy prebiehali na športoviskách v Spišskej Novej Vsi, Levočskej Doline, Poráči - Brodoku, Kežmarku, Dobšinskej Ľadovej Jaskyni a Mlynkoch Bielych Vodách. Na tratiach v SKI CENTRE Levočská dolina, bežeckých tratiach v Dobšinskej Ľadovej Jaskyni sa bojovalo o postup na medzinárodné preteky do Švédska v Gallivare a o nomináciu na finále súťaže „Jugend tränet fur Olympia“ v bavorskom Lame.

Vyhodnotenie športových disciplín prvého súťažného dňa sa uskutočnilo v DISCO KLUBE ZIO v Spišskej Novej Vsi za účasti delegácie Slovenskej asociácie športu na školách vedenej jej predsedom Antonom Javorkom, ktorý v neformálnom príhovore k účastníkom olympiády ocenil doterajšie výsledky spišských organizátorov ako aj športové výsledky mladých športových nádejí, pre ktorých táto „malá“ olympiáda je prvým stupienkom k „veľkej“ olympiáde.

Do budúca je potrebné venovať pozornosť spracovaniu dlhodobej koncepcie rozvoja zimných športov v školských podmienkach a jej realizácie v školských športových súťažiach a aj prostredníctvom zimných športov šíriť myšlienky kalokagatie a olympizmu medzi mládežou. Jedným z nie malých cieľov je uchádzať sa o usporiadanie medzinárodných majstrovstiev ISF v lyžovaní.

Prít'azlivé formy olympijskej výchovy

Paulína Neveziová, edičná sekcia Slovenskej olympijskej akadémie (SOA)

Mgr. Veronika Tirpáková, FTVŠ UK Bratislava, organizačná sekcia SOA

Vážení priatelia olympizmu, jedným z hlavných poslání olympijského hnutia (svetového aj slovenského) je výchova, predovšetkým tá olympijská. Jej primárnym propagátorom u nás je Slovenská olympijská akadémia (SOA), ktorá sa neustále snaží nachádzať a aj v praxi uplatňovať netradičné a zaujímavé spôsoby šírenie a následného implementovania olympijských myšlienok v bežnom živote. Popri organizovaní seminárov sa venuje usporadúvaniu vedomostných súťaží pre základné, stredné a vysoké školy. Rovnako sa nebráni novým prístupom a technológiám, z ktorých niektoré sme priblížili učiteľom, vysokoškolským aj stredoškolským telovýchovným pedagógom, zástupcom národných olympijských akadémií z Česka, Slovinska, Poľska, Nemecka, funkcionárom 14.10.2006 v Piešťanoch na seminári lektorov olympijskej výchovy. Veríme, že budú zdrojom inšpirácie aj pre ostatných nadšencov a sympatizantov olympijských myšlienok.

Všetci vieme, čo je potrebné v rámci olympijskej výchovy vstúpiť našim zverencom do hlavičiek, všetci sa určite zhodneme aj na dôvodoch, prečo to robiť. My sa vám pokúsime poskytnúť niekoľko inšpirácií, ako na to. Ďalšie podnety a nápady, prípadne ich úspešnosť a možnosti pre Vašu spoluprácu nájdete na samostatnej stránke SOA www.soa-olympic.sk. Nájdete tu okrem informácií o samotnej akadémii, propozície a výsledky „klasických“ vedomostných súťaží a zároveň tu prebieha obline vedomostná súťaž s názvom „Čo vieš o olympijskom hnutí“. V dvojmesačnej periodicite ponúkame sériu piatich otázok z nasledujúcich tém: Staroveké OH a Olympia, Olympijská charta, Slovenskí športovci na OH, Slovenskí športovci na posledných OH, Najúspešnejší športovci na posledných OH. Zároveň sa po vyhlásení nového kola vyžrebujú víťazi toho prechádzajúceho, ktorých SOV obdarí svojimi upomienkovými predmetmi (tričko, kľúčenka apod.).

S internetom a počítačmi sú spojené rôzne ďalšie možnosti propagácie a výchovy prostredníctvom myšlienok olympizmu. Okrem televízie sa počítače stali neopomenuteľným fenoménom, ktorému podlieha predovšetkým mladá generácia – tu vidíme možnosť ich využitia pre olympijské ciele. Rôzne počítačové hry s olympijskou či športovou tematikou tvoria takú početnú skupinu, že ju označujeme ako samostatný „poddruh“ počítačových hier. Popri RPG-čkách, adventúrach, logických hrách a iných existuje dnes kategória „športové“. Vydávaním rôznych výukových programov, encyklopédií či filmov na moderných nosičoch (CD, DVD), resp. možnosťou ich stiahnutia z internetu je tento fenomén podporovaný – pri jeho rozšírení sa ale niet vlastne čomu diviť. Preto aj SOA

pristúpila na túto dnes veľmi obľúbenú a ľahko prístupnú formu a pripravovaný strihový dokument s pracovným názvom „Slováci na OH“ bude distribuovať na DVD nosičoch, ukážky z neho sa pravdepodobne objavia aj na webovej stránke.

Internetom sú dostupné aj iné dokumenty, ktoré sme ešte donedávna mali možnosť zhladnúť len v tlačenej podobe – knihy. Jednou z nich je Olympijská výchova (Grexa, J. a kol.), ktorej rozšírený formát PDF umožnil ocitnúť sa na stránke Slovenského olympijského výboru (SOV) (www.olympic.sk), tak ako zborníky z konferencií organizovanými SOA sa pripravujú na distribúciu internetom na stránkach SOA. Rôzne iné internetové možnosti ako online encyklopédie (wikipedia, oh.osobnosti.sk), online hry (Minilympics, Herculympiáda – www.onlinehry.sk, www.olimpister.org.tr, zábavné filmy (Bruno Bozzetto – Olympics – www.bozzetto.com) tak stavajú túto sieť na jedno z popredných miest šírenia olympijských myšlienok.

Neopomenuteľným, nezanedbateľným a nezabudnuteľným však predsa ostáva osobný kontakt s objektom výchovy – v našom prípade žiakom, študentom, ale i rodičom, trénerom, učiteľom či športovcom. Predovšetkým tu sa uplatňuje osobný príklad, motivácia, nápaditosť. Tí, na ktorých je tento spôsob zameraný a doslova namierený, si odnášajú aj výraznejšie osobné zážitky než len od obrazovky počítača. Je teda na mieste otázka, či my, ktorí máme byť nositeľmi olympijských myšlienok, vieme túto cieľovú skupinu osloviť, zaujať, prípadne primäť aspoň k zamysleniu. Z toho dôvodu zorganizovala SOA spomínaný seminár lektorov olympijskej výchovy, na ktorom ponúkla účastníkom možnosť stať sa na chvíľu deťmi, žiakmi a vyskúšať si niektoré netradičné motivujúce formy a prostriedky výchovy olympizmom.

Prvou úlohou účastníkov bolo nájsť sa podľa vizitiek, ktoré dostali pri prezentácii a vytvoriť dvojice, resp. trojice vždy s rovnakou olympijskou farbou (pre tých, ktorí sa s olympizmom stretávajú po prvýkrát - modrá, čierna, červená, žltá a zelená) a s rovnakým mestským štátom (Ithaka, Atény, Sparta, Krotón). Piatu skupinu, Élis, tvorili zahraniční hostia. Každý tím mal sériu rovnakých úloh:

1. Olympijský písmenkový mišmaš - preusporiadajte písmenká v nasledujúcich slovách týkajúcich sa olympijského hnutia tak, aby dávali zmysel

Pôvodné Správne

Aingnomsy	gymnasion
Gthalkiokaa	kalokagathia
Retnicuob	Coubertin
Chaaieekr	ekecheiria
Piaolym	Olympia
Tipraknao	pankration
Somord	dromos
Mórdpoi	hipodrom

2. Vytvorte návrh hodnotenia študenta z predmetu telesná výchova vo forme listiny s olympijským motívom

3. Pracovné mini skupinky dostali prepis dvoch kontroverzných pohľadov na aféru Zidane – Materazzi z dvoch periodík (celý text nájdete na stránkach SOA – www.soa-olympic.sk). V jej závere bola úloha:

Pokúste sa, prosím, na základe vedomostí a skúseností definovať fair play.

Fair play je, keď:

.....

.....

.....

A keďže sme sa v úvode zmieňovali o uplatňovaní osobného príkladu, prosíme ešte o jednu definíciu fair play.

Fair play je, keď:

Ja

Ja

Ja

4. Dokončite príbehy podľa vlastnej fantázie:

Kip Keino

Kipchoge „Kip“ Keino bol až do chvíle, než sa mu splnil sen zúčastniť sa Hier v Mexiku (1968), relatívne neznámym bežcom. Jeho pamätihodný a obdivovaný výkon sa však zapísal do olympijských dejín. Tento keňský policajt trpel žlčovými kameňmi a pri svojej prvej disciplíne – behu na 10 000 m – v ktorej sa prebojoval až do vedúcej skupiny bežcov, skolaboval a odpotácal sa z dráhy iba 2 kolá pred cieľom. Napriek tomu sa opäť zdvihol a preteky dokončil, i keď bol vzápätí diskvalifikovaný. O štyri dni neskôr nastúpil v behu na 5000 m a získal striebornú medailu. V deň konania finále behu na 1500 m ešte odpočíval v olympijskej dedinke a na preteky chcel odísť autobusom. Nastúpil doňho a

.....

Šun Fujimoto

Bol práve uprostred gymnastickej zostavy prostrných, keď si nešťastnou náhodou zlomil jablčko v kolene. Napriek tomu v súťaži družstiev pokračoval. Za zostavu na koni na šírku získal bodové hodnotenie 9,5 a potom nastúpil na cvičenie na kruhoch, v ktorom sa pokúsil o zoskok trojitým saltom. Dopad bol pre poranené koleno

5. Navrhните vlastné formy integrovania olympijskej výchovy do školského vyučovania na rozličných stupňoch.

Tento seminár bol teda organizovaný formou tzv. workshopov, čo dodalo účastníkom pocit osobného zážitku.. Vzhľadom na to, že medzi nimi mali zastúpenie učitelia rôznych stupňov škôl, tréneri, funkcionári, ale aj študenti či novinári, pozitívna odozva sa dá hodnotiť ako relevantný výsledok. Na jeho základe sa SOA rozhodla zorganizovať tento seminár pre učiteľov základných a stredných škôl na regionálnej úrovni v spolupráci s jednotlivými metodicko – pedagogickými centrami v SR .

Niektoré poznatky z genézy novodobých olympiád

PaedDr. Michal Modrák

Metodicko-pedagogické centrum Prešov

Olympijské hry (OH) – je symbolom myšlienky, ktorej rozsah a význam pre celú ľudskú spoločnosť ďaleko prekračuje rámec športovej udalosti a atraktívnosti, pretrváva. Jej hlboký zmysel a trvalá platnosť viedli ľudstvo k novému vzkrieseniu olympijského hnutia.

Podľa základného princípu č. 6 Olympijskej charty, cieľom OH je prispieť k budovaniu mierového a lepšieho sveta výchovou mládeže prostredníctvom športu, vykonávanom bez akejkoľvek diskriminácie a v olympijskom duchu, vyžadujúcom vzájomné porozumenie, ducha priateľstva, solidaritu a fair play.

Z prehistorických prameňov sa dozvedáme, že verejné hry boli základným prvkom výchovy mládeže. Na rozdiel od rímskych hier, grécke hry predstavovali ideálne zlúčenie krásy tela, rytmiky a hudby s ťažkou telesnou námahou a cvičením.

Osud Olympie, dejiska hier je známy. Rímsky cisár Theodosius roku 391 zrušil olympijské hry a jeho nástupca Theodosius II. jeho dielo dovŕšil. V rokoch 522 a 551 pričinením dvoch strašných zemetrasení sa Olympia stala veľkým rumoviskom. Posledný úder opusteným troskám zasadila povodeň. Všetko pokryla vrstvou bahna a piesku. Meno Olympie zmizlo z pamäti ľudí. Na starých mapách sa táto oblasť nazývala Serviana alebo Antilalos (Dolina ozvien).

K odkrytiu Olympie – na území historického Peloponézu – ako prvý nabádal Bernard Montfaucon, vzdelaný francúzsky kňaz v roku 1723, ktorého v roku 1767 nasledoval nemecký archeológ Winckeimann.

Oxfordský teológ Richard Chandler ako prvý navštívil a popísal oblasť Olympie. Nemecký pedagóg a helenista Ernst Curtius presvedčil cisára Viliama I. a svojho žiaka korunného princa Fridricha a nemecká vláda uvoľnila 57 000 toliarov na jeho výpravu. Výskum trval od roku 1875 do roku 1881. Výskumníci odkryli všetky základné stavby starej Olympie a objavili cenné fragmenty platík (sochy a mramorové basreliefy, bronzové predmety, nápisy, pomníky a takmer celú sochu Herma, Praxitelovo dielo).

Na základe nových objavov sa ozývali aj prvé hlasy po obnovení olympijských hier, medzi ktorých patrila aj dr. Miroslav Tyrš, ktorý sa vo svojej práci Hold olimpický – publikovanej v roku 1869 v Sborníku sokolskom – hlásil k oživeniu tradície starých olympijských slávností.

Uplynuli ďalšie roky, kým dozreli podmienky. Popri rozvoji priemyslu dochádzalo k veľkým zmenám aj v oblasti športu. Vznikala potreba organizovať medzinárodné stretnutia, s jednotnými medzinárodnými pravidlami.

Ideálnu myšlienku vyslovil barón Pierre de Coubertin (1863 – 1937), ktorý roku 1892 na parížskej Sorbone, pri 5. výročí vzniku Zväzu francúzskych spoločností atletických športov navrhol, aby sa obnovili starogrécke olympijské hry. Hoci neuspel, nevzdal sa. Ako – v mladosti - všestranný športovec, povolaním pedagóg sa zaslúžil o rozvoj psychológie športu, dejín telesnej výchovy a rozvoj telovýchovného lekárstva. Organizoval medzinárodné konferencie a sympóziá. Je autorom množstva kníh a prejavov. Väčšinu podujatí hradil z vlastných prostriedkov. V starobe bol nemajetný. Na jeho prianie uložili jeho srdce do základov večnej Olympie. Je duchovným otcom moderných olympiád.

V dňoch 16. – 23. júna 1894 zvolal medzinárodnú konferenciu – olympijský kongres, ktorý sa uskutočnil v Paríži, na ktorom sa zúčastnilo 79 delegátov zo 49 športových zväzov, zastupujúcich 12 krajín. Zasadania sa konali v posluchárňach Sorbony.

Dňa 23. júna 1894 dal Pierre de Coubertin schváliť zloženie CIO (Comité internationale olympique – MOV), ktorého členom sa stal aj dr. Jiří Guth-Jarkovský. Za prvého predsedu MOV bol zvolený grécky spisovateľ Dimitros Vikelas a generálnym tajomníkom sa stal Pierre de Coubertin.

Kongres ustanovil medzinárodný výbor a hlavné zásady olympijských hier s ich konaním vždy po štyroch rokoch, s rešpektovaním rovnosti všetkých športovcov, so striedaním miesta hier a s ich medzinárodným charakterom. Kongres zaviazal MOV zabezpečovať pravidelne usporiadavanie OH. Pôsobiť, aby program bol stále dokonalejší, hodný svojej minulej slávy.

MOV sa usiloval spopularizovať myšlienku reorganizácie hier a na tento účel vydával časopis Buletin du Comité international des Jeux olympiques (Bulletin MOV), ktorý vychádzal pod novým heslom „ Citius, altius, fortius „. Usporiadaním prvých hier mali byť poctené Atény. Vtedajšia Trikupisova vláda pre zlú finančnú situáciu odoprela všetku podporu a veľa nechýbalo, aby sa prvé olympijské hry nekonali v Pešti.

Za obnovenie hier v Aténach sa však postavili aténske časopisy, riaditelia archeologických škôl, a najmä predseda MOV pán Vikelas, ktorý si získal korunného princa Konštantína, a hry v Aténach boli zachránené. V roku 1895 MOV disponoval sumou 148 241,70 drachiem. Bohatý grécky filantrop Averof venoval 100 000 drachiem na prestavbu olympijského štadióna, ktorý bol založený roku 330 pred n.l. múdрым aténskym štátnikom Lykurgom. Neskôr dal grécky rečník Herodes zhotoviť všetky sedadlá z mramoru. Štadión mohol pojať vyše 50 000 divákov. Novej prestavby štadióna sa ujal staviteľ Metaxas, ktorú zvládol za 14 mesiacov. Dňa 5. apríla 1896 o 15. hodine zaplnilo štadión 80 000 divákov. Po

slávnostnom otvorení gréckym kráľom zaspievali štyri veľké kapely so zborom 250 spevákov olympijskú hymnu od skladateľa Samaru. Na štart jednotlivých súťaží prišlo 285 športovcov z 13 krajín.

Do programu OH boli zaradené:

- I. preteky a zápasy atletické,
- II. gymnastika,
- III. šerm,
- IV. športová strelba,
- V. plavecké športy,
- VI. cyklistické preteky,
- VII. tenis,
- VIII. vodné športy.

Na štadióne prebiehali atletické a telocvičné preteky. Gymnastické preteky a šerm bol vo výstavnej budove, cyklistické preteky a tenis na cyklistickej dráhe neďaleko Pirea a plávanie v prístave Zéa. Jachtárske a veslárske preteky sa nekonali pre rozbúrené more. Slávnostné ukončenie sa pre zlé počasie udialo 15. apríla 1896.

Historický úspech I. olympiády sa - žiaľ- nestal tradíciou. Tri nasledujúce olympiády boli pripojené k rôznym medzinárodným výstavám a podujatiam a v ich lesku zanikli.

Za Coubertinove zásluhy sa hry II. olympiády usporiadali v Paríži, ktoré sa konali pri príležitosti svetovej výstavy v roku 1889, za účasti 1066 športovcov z 20 krajín. Organizačný výbor svetovej výstavy na čele s Danielom Mérillonom prevzal do rúk celé usporiadanie hier. MOV bol odsunutý do úzadia. Sám Coubertin sa hrám vyhýbal a prišiel iba na záver, aby sledoval maratónsky beh. Usporiadatelia dávali víťazom miesto medailí napr. kalendár, keramické sošky, peňaženky, budíky alebo dáždnyky ...

Dejiskom III. olympijských hier bolo severoamerické mesto St. Louis v roku 1904, ktoré oslavovalo 100. výročie svojho založenia a 100. výročie lacnej kúpy oblasti Západnej Louisiany od Napoleona. Hry a oslavné podujatia boli opäť spojené s výstavou, prevládajúcou nad olympijským sviatkom. Na hrách sa zúčastnilo 496 pretekárov, z toho 430 boli Američania.

Po neúspechoch olympijských hier v Paríži a St. Louis sa konali v roku 1906 v Aténach mimoriadne, tzv. medzinárodné olympijské hry z príležitosti 10. výročia I. olympijských hier. Gréci ich usporiadali sami bez MOV. Pierre de Coubertin sa v Aténach neukázal. Hoci tieto hry MOV za olympijské neuznal (nekonali sa

v štvorročnom termíne), Aténske „medzihry“, či „interolympiáda“ očistili olympijské hnutie v duchu gréckych tradícií a upevnili jeho význam.

Nasledovali IV. OH v Londýne (1908), V. OH v Štokholme (1912). Uskutočnenie VI. OH v Berlíne (1916) znemožnila 1. svetová vojna. MOV poveril organizáciou VII. OH Antverpy (1920), kde po prvý raz nad olympijským štadiónom viala olympijská zástava s piatimi kruhmi. VIII. OH v Paríži (1924) boli vyhlásené za sviatok povojnového mieru a medzinárodnej spolupráce.

V roku 1922 dal MOV v Lausanne súhlas na organizovanie zimných hier. I. Zimné hry sa konali vo francúzskom lyžiarskom stredisku Chamonix v dňoch 24. januára až 4. februára 1924. Ako zimné OH ich uznal dodatočne až VII. kongres MOV v Prahe, roku 1925. Program hier obsahoval športy: lyžovanie, boby, rýchlokorčuľovanie, krasokorčuľovanie a hokej. Zúčastnilo sa ich 294 športovcov zo 16 krajín.

V prvej etape (1894 – 1925) bol kľúčovou osobnosťou olympijského hnutia Pierre de Coubertin. Skutočný olympijský štatút vznikol na VI. olympijskom kongrese v Paríži roku 1914. Z dôvodu 1. svetovej vojny sa práce na štatúte dokončili na VII. kongrese roku 1921 v Lausanne. Počas 2. etapy bol v rokoch 1925 – 1941 činným predsedom MOV Belgičan Henri de Baillet Latour, ktorého nahradil jeho viceprezident Švéd J. S. Edstrom, ktorý bol zvolený do funkcie predsedu v roku 1946. Bol lídrom 3. etapy vývoja MOV, počas ktorej sa riešili najmä technické otázky organizácie olympijských hier a ich programu.

V ďalšej etape bol za predsedu MOV zvolený Američan Avery Brundage. Toto obdobie je v znamení zapájania novovznikajúcich afrických a ázijských štátov. Roku 1973 bol vo Varne na X. olympijskom kongrese zvolený za predsedu MOV lord Michael Killanin. V rokoch 1980 – 2001 bol predsedom MOV Španiel Juan Antonio Samaranch a na obdobie 2001 – 2009 bol zvolený Belgičan Jaques Rooge, ktorý sa rázne angažuje proti dopingu v športe.

Bývalý predseda SOV prof. PhDr. Vladimír Černušák, CSc., bol roku 2002 vyznamenaný Olympijským radom.

Od roku 1999 je predsedom Slovenského olympijského výboru PhDr. František Chmelár. Významnú úlohu v slovenskom olympijskom hnutí zastáva Slovenská olympijská akadémia, s ktorou spolupracuje aj Metodicko – pedagogické centrum v Prešove – v intenciách realizovania seminárnych foriem, v oblasti prípravy lektorov olympijskej výchovy z radov učiteľov základných a stredných škôl.

Literatúra:

BEBČÁKOVÁ, V.: Vedomostná súťaž 2003 O OLYMPIZME. In: Učiteľské noviny, ročník LIII., č. 8. (20.2.2003), str. 10. ISSN 0139-5769

GREXA, J.: Olympizmus a olympijské hry. Bratislava: Metodické centrum, 2001, ISBN 80-85185-94-6

GREXA, J. et al.: Olympijská výchova. Bratislava: NŠC, SOV, 2006, ISBN 80-969522-0-X

GUTH. J.: Hry olympické. Praha 1896.

KONIG, P. – KONIGOVÁ, M.: Novodobé olympiády. Mladé letá, Bratislava, 1980. 66-049-80.

ZAMAROVSKÝ, V.: Vzkriesenie Olympie. Bratislava, 1979.

Kalokagatia a nohejbal ako šport a kultúrne dedičstvo zároveň v poetickom filmovom dokumente Nohejbal (...)lympijský

Ing. Ivan Matia (Košice, Slovensko) – šéfredaktor slovenskej časti českého a slovenského odborného-populárneho časopisu Nohejbal*Footballtennis a režisér poetického filmového dokumentu

Nohejbal (...)lympijský [Footballtennis (...)lympic]

Kacjaryna Čarnuševič (Žodzino, Bielorusko) – režisérka poetického filmového dokumentu Čo to je nohejbal... [What is footballtennis...] a autorka knihy poézie Ja – ved' ma... [Som – čarodejníca...]

Miloslav Hlavsa (Praha, Česko) – hlavný kameraman poetických filmových dokumentov Čo to je nohejbal... a Nohejbal (...)lympijský

1. NOHEJBAL – NENÁPADNÝ ČESKO-SLOVENSKÝ ŠPORTOVÝ PRÍSPEVOK DO EURÓPSKEHO KULTÚRNEHO DEDIČSTVA (Ing. Ivan Matia, Martin Maršálek)

Jedna zo základných otázok, ktorú je potrebné zodpovedať v rámci odbornej konferencie „Je kalokagatia ešte aj dnes pre mládež ideál...“, znie: Čo hľadá športové odvetvie zvané nohejbal v Slovenskom raji na zimnom podujatí, ktorého duch je tak úzko prepletený s mladistvým fenoménom olympizmu a olympijských hier – s fenoménom, ktorý doslova „cez brány čias“ spája ideály antického Grécka s globalizačnou spoločnosťou internetového sveta na začiatku tretieho tisícročia n. l.?

Odpoveď je zdanlivo jednoduchá: Nohejbal hľadá kalokagatiu, čiže harmóniu ducha a tela. A hľadá ju na Kalokagatii s veľkým „K“ práve tak, ako ju na tejto medzinárodnej olympiáde detí a mládeže hľadajú vybíjaná, šach, „ja gent“, spoločenský tanec a iné neolympijské športy.

Podtón tejto jednoduchosti má však v súčasnej – nadmieru konzumnej a skomercializovanej – spoločnosti aj o niečo zložitejší filozofický odtieň: Nohejbal hľadá kalokagatiu, pretože v prvom rade hľadá sám seba.

A pri tomto hľadaní, zákonite spojenom s hlbším sebaopoznávaním, nohejbalové hnutie na oboch brehoch hraničnej rieky Moravy objavilo niečo, s čím zrejme nikto na takejto úrovni nepočítal – naďabilo na zaujímavú možnosť obohatiť olympijského ducha kalokagatie vlastným prínosom. Je ním nenápadný športový príspevok do európskeho kultúrneho dedičstva s označením „Nohejbal – pôvodný česko-slovenský vynález“.

V dávnovekých kronikách sa síce vyskytujú zmienky o vzdialenom thajskom príbuznom, ktorému v tých končinách dodnes vravia sepak-takraw a ktorý je už pár desaťročí zaraďovaný do oficiálneho programu Hier juhovýchodnej Ázie, avšak rozdiel medzi oboma športovými odvetvami je podobný ako medzi tenisom a bedmintonom. Z dostupných a doposiaľ známych archívnych materiálov jednoznačne vyplýva, že nohejbal vznikol v prvej polovici XX. storočia n. l. vo vtedajšom Československu ako hra, v ktorej sú svojráznym spôsobom skĺbené prvky futbalu (lopta, hranie nohou), tenisu (sieť, dopad lopty na zem) a volejbalu (tri dotyky lopty hráčmi jedného družstva v sérii).

2. NOHEJBAL A KALOKAGATIA – ZAPOJENIE ŠPORTU DO SLUŽIEB HARMONICKÉHO ROZVOJA ČLOVEKA NA PRINCÍPOCH OLYMPIZMU AKO ŽIVOTNEJ FILOZOFIE, SPÁJAJÚCEJ VYVÁŽENOSŤ TELESNEJ ZDATNOSTI, VÔLE A DUCHA V ZMYSLE ODKAZU PIERRA DE COUBERTIN (Ing. Ivan Matia, Kacjaryna Čarnuševič, Ing. Vladimír Vostal, Miloslav Hlavsa)

Jednoduchý a pritom zvláštny názov nohejbal vznikol ako unikátna zvukomalebná odvodenina od anglického pojmu volejbal, pričom bola použitá česká noha, vsuvka –ej– a anglická lopta – ball. Autorstvo tohto pomenovania sa prisudzuje futbalistovi Kožmínovi, avšak na medzinárodnej scéne sa koncom minulého storočia vyvinulo kostrbaté označenie footballtennis.

Nohejbal ako ktorékoľvek iné športové odvetvie prechádza svojím vlastným vývojom na princípoch hľadania vyváženosti telesnej zdatnosti a pohybových schopností jednotlivca s duchom tejto hry, s prirodzenou ľudskou súťaživosťou a vôľou po víťazstve. Charakteristickou črtou tohto bezkontaktného športu sa od začiatku javí jeho pohodová odychovosť.

Od doplnkového obohacovania tréningového procesu futbalistov a príťažlivého vyplňania voľného času v lone prírody na brehoch českých riek v trampských osadách sa pôvodný česko-slovenský nohejbal postupne vyvinul do štádia dynamických smečov a blokov nad nízkou sieťou na majstrovstvách sveta i Európy. Na týchto vrcholných footballtennisových podujatiach v pomerne úzkej medzinárodnej konkurencii slovenskí a českí nohejbalisti oboch pohlaví zatiaľ jasne dominujú v podobnom štýle, ako kedysi hokejisti Kanady a USA v rokoch zrodu zimných olympijských hier.

Základné filozofické princípy olympizmu, ktoré v tej či onej miere v sebe obsahuje v podstate akékoľvek športové súťaženie, celkom zákonite priviedli aj nohejbalové hnutie k nesmelému poznávaniu ducha kalokagatie a olympijského odkazu Pierra de Coubertin. Na trnavské brány Kalokagatie zaklopil nohejbal v roku 2004, keď na tomto podujatí slovenskí a moravskí mládenci premiérovo

predstavili footballtennis ako ukážkový šport. Spomedzi troch nohejbalových disciplín (trojice, dvojice, jednotlivci) sa tak stalo prostredníctvom turnaja trojíc.

3. POÉZIA, NOHEJBAL A KALOKAGATIA – ZAPOJENIE ŠPORTU DO SLUŽIEB HARMONICKÉHO ROZVOJA ČLOVEKA V OLYMPIJSKOM DUCHU KALOKAGATIE AKO HARMÓNIE DUCHA A TELA ZA ÚČELOM OCHRANY ĽUDSKEJ DÔSTOJNOSTI (Kacjaryna Čarnuševič, Ing. Ivan Matia)

S menom Pierra de Coubertin sa nespája iba nevyčísliteľná hodnota nadčasového znovuzrodenia olympijských hier v Aténach 1896. Jeho Óda na šport, ktorá zvíťazila v literárnej súťaži na OH 1912 v Štokholme, vyjadruje ducha kalokagatie v poetickej rovine bytostne harmonicky s rovinou športového súťaženia, hoci takéto prepojenie vyznieva v dnešných časoch veľmocenskej nadvlády peňazí pre množstvo ľudí už na prvý pohľad archaicky, ba priam smiešne.

Napriek tomu prichádza nohejbal ako nenápadný ambiciózny šport na odbornú konferenciu „Je kalokagatia ešte aj dnes pre mládež ideál...“ práve s podporou poézie. Na pozadí Ódy na šport mu prišli na pomoc nielen filozofické verše českého klasika Jana Wericha a básnické vnímanie vesmírnej skutočnosti mladej bieloruskej poetky Kacjaryny Čarnuševič, ale aj hudobné motívy sprevádzajúce poetický filmový dokument, ktorý bude v rámci konferencie nasledovať.

4. NOHEJBAL (...)LYMPIJSKÝ – POETICKÝ FILMOVÝ DOKUMENT V SLOVENSKO-ČESKO-BIELORUSKEJ KOPRODUKCII (Kacjaryna Čarnuševič, Miloslav Hlavsa, Ing. Ivan Matia)

To, o čom bolo v krátkosti hovorené v predchádzajúcich troch kapitolkách tohto príspevku, sa autori pokúsili zhrnúť v audiovizuálnej podobe filmu Nohejbal (...)lympijský, ktorého premiérové premietanie sa uskutočňuje v rámci Zimnej Kalokagatie 2007 a ktorého scenár sa nachádza v prílohe.

Literatúra:

Knižná publikácia:

MATIA, I.: Hraničný dotazník a zlaté medaily alebo Nedláždené cestičky slovenských nohejbalistov za titulmi svetových šampiónov v neúprosnej konkurencii žiarivejšej českej tradície. Košice: Kristína Rybárová – Agentúra K, 2001, 352 s., ISBN 80-89054-01-3

Interný faktografický dokument:

KRATOCHVÍL, L.: 20 let organizovaného nohejbalu v ČSR (Historie nohejbalového sportu v ČSSR 1962-1982). Praha: ČNS (Český nohejbalový svaz), 1982

Kniha poézie:

ČARNUŠEVIČ, K.: Ja – ved'ma... Minsk: UP „Technoprint“, 2004, 126 s., ISBN 985-464-574-6

Knižná publikácia:

SEMAN, F. (preklad): Kapitoly zo života a diela Pierra de Coubertina. Bratislava: Slovenský olympijský výbor, 2003, 100 s., ISBN 80-968912-1-9

Scenár filmu (v prílohe):

MATIA, I., ČARNUŠEVIČ, K., HLAVSA, M.: Nohejbal (...)lympijský. Košice, Žodzino, Praha: 2004-2007

Závery a odporúčania z odbornej konferencie

1. Účastníci konferencie ocenili úroveň a význam konferencie a požiadali organizátorov o jej pravidelné opakovanie.
2. Odborný výbor konferencie ocenili akčný prístup organizátorov konferencie: Občianskeho združenia Kalokagatia v Spišskej Novej Vsi a Metodicko-pedagogického centra v Prešove.
3. Cieľom konferencie bolo podľa základného princípu č. 6 Olympijskej charty prispieť k budovaniu mierového a lepšieho sveta výchovou mládeže prostredníctvom športu, vykonávanom bez akejkoľvek diskriminácie a v olympijskom duchu, vyžadujúcom vzájomné porozumenie, ducha priateľstva, solidaritu a fair play.
4. Z prednesených referátov a príspevkov vyplynula potreba realizácie programov olympijskej výchovy na školách.
5. V intenciách účinného pôsobenia na úrovni základných a stredných škôl účastníci konferencie ocenili význam realizácie vedomostných súťaží o olympizme a podporujú ich ďalšie organizovanie a v budúcom období.
6. Odborný výbor konferencie doporučuje realizáciu spolupráce Slovenskej olympijskej akadémie a Metodicko-pedagogických centier v oblasti príprav lektorov olympijskej výchovy z radov učiteľov základných a stredných škôl.
7. Za týmto účelom sa doporučuje usporiadať semináre pod organizačnou garanciou MPC, ktorého obsah zabezpečia lektori SOA. Jeho súčasťou bude aj prezentácia príručky SOV „Olympijská výchova“.

Odborný výbor konferencie KALOKAGATIA 2007

METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM V PREŠOVE

Zborník prác z odbornej konferencie

ZIMNÁ KALOKAGATIA 2007

(„Kalokagatia je ešte aj dnes pre mládež ideál...“)

2007

Odporúčame vám navštíviť webovú stránku edukačného portálu www.skolaplus.sk (www.skolaplus.eu), v ktorom nájdete rôzne informácie súvisiace s výchovno-vzdelávacím procesom pre učiteľov, žiakov i rodičov.

Tento projekt je realizovaný s finančnou podporou Európskeho sociálneho fondu.

- Názov** : Zborník prác z odbornej konferencie
ZIMNÁ KALOKAGATIA 2007
(„Kalokagatia je ešte aj dnes pre mládež
ideál...“)
- Zostavovateľ** : PaedDr. Michal Modrák
- Jazyková úprava** : Príspevky neprešli jazykovou úpravou.
- Vydavateľ** : Metodicko-pedagogické centrum v Prešove
- Za vydanie zodpovedá** : PaedDr. Ivan Pavlov, PhD.
riaditeľ MPC
- Tlač** : Rokus s. r. o., Sabinovská 55, Prešov
- Náklad** : 100 ks
- Rok vydania** : 2007

1. vydanie

ISBN 978-80-8045-488-3

N e p r e d a j n é !

Určené pre vzdelávacie potreby pedagogických zamestnancov škôl
a školských zariadení východného Slovenska.

